

DISSERTATIO INAUGURALIS
JURIDICA
GERMANO-HISTORICO-CANONICO-PUBLICA
DE

DIVERSARUM
RELIGIONUM

in eodem Territorio

TOLERANTIA AC RECEPTIONE
GENERICA & SPECIALI

Quam

AUSPICE DEO TER OPT. MAX.

ANNUENTE INCLYTO SENATU JURIDICO,

In Alma Julio-Fridericiana Wirceburgens. Universitate,
SUBJUNCTIS EX UNIVERSO JURE PARERGIS

PRÆSIDE

PRÆNOBILI, CLARISSIMO, & CONSULT. VIRO AC DOM.

D. JOANNE PETRO BANNIZA,

U. J. D. Reverendis. ac Celsis. S. R. I. Principis, Episcopi Bamberg. &
Wirceburg. Franciæ Orient. Ducis Consiliario Aulico, Ejusdémque
in Alma Julio-Fridericiana Wirceburgensium Universitate Juris Feudalis, Præcos
Supremorum Imperii Dicasteriorum, & Cancellariarum, uti & Præcos Criminalis Pro-
fessore Publico & Ordinario,

Tribus rigorosis Examinibus ritè tentatus, & approbatus,

PRO SUPREMA DOCTORATUS IN UTROQUE JURE LAUREA,

Publicæ & impartiali Disquisitioni subjicit

JOANNES REMACELUS LÖE, Aschaffenburg.

Ecclesiæ Collegiæ ad Ss. Petrum & Alexandrum ibidem Canon. AA. LL. & Phil. Magister.

U. J. Publici & Feudalis Candidatus Emerit.

IN AULA MAJORE ACADEMICA.

REVERENDISSIMO, EXCELLENTISSIMO
ATQUE
ILLUSTRISSIMO DOMINO

D. HUGONI

FRANCISCO CAROLO

S. R. I. Comiti ab Elz

Ecclesiæ Metropolitan. Mogunt. ac Trevir.

CANONICO CAPITULARI,

Cathedral. Mindens. & Abbatialis ad S. Petrum
in Tabolcza

PRÆPOSITO,

Eminentissimi & Celsiss. Elect. Mog.

VICARIO IN SPIRITUALIBUS

GENERALI,

CONSILIARIO INTIMO

ET

PRO-PRINCIPI in Eichsfeld &c. &c.

DOMINO, DOMINO SUO PERQUAM
GRATIOSO.

REVERENDISSIME, EXCELLENTISSIME,
ATQUE
ILLUSTRISSIME
S. R. I. COMES,
DOMINE, DOMINE
PERQUAM GRATIOSE!

Acie[m] Tuam, grandis animæ
indicem, æri incisam, mundi,
& si affectum spectes, oculis
sisto totius æternitatis. Ha-
beant in illa & nostra & futu-
ra

ra tempora vivam virtutis, genuinam sapientiae imaginem, quam intueantur, mirentur, imitentur. Nempe gratitudinis hoc, & amoris ingenium est, ut Viros illustres, quos natura mortales genuit, artis beneficio posteritati transmittat, in ejusdem vultu affectuque æternum hæsus. Hærebis & Tū *REVERENDISSIME ILLUSTRISSIME AC PER QUAM GRATIOSE DOMINE*, & dum posteris vel in icone videberis, fatis Tuam magnitudinem etiam muto ex ære loqueris. Grandis enim ille Tuus, tot, *ILLUSTRISSIMORUM* Virorum, Majorum Tuorum tradux Spiritus Sēmet, suaque decora vivis in Tua facie coloribus depingit. Ecquid loquitur illud exporrectæ frontis jubar, nisi dignam Magno Viro Clementiam, Comitatem etiam

iam in infimos singularem ? quid magnifica
illa oculorum acies , nisi pellucidam in pe-
netrandis rerum Divinarum atque humana-
rum mysteriis Perfpicaciam, limati iudicii in
ferendis pro Patriæ felicitate Confiliis Sere-
nitatem, fortem in bene cæptis alacrémque
Constantiam ? quid denique totus ille, nescio,
quam spectantibus Tui venerationem, amo-
rem, & reverentiam afflans , oris vultûsque
splendor, nisi insignem in superos Pietatem,
flagrantem Religionis Zelum, sacros in pro-
movenda Dei gloria ardores , ac cæleste
quoddam studium augendi , (*ut Vicarium in
Spiritualibus generalem decet*) novis in-dies splen-
doribus decorem Domûs Dei , non tam in-
faxis & pretiosa supellectile , quàm doctrinâ,
eruditione, & sanctimonia Cleri, qui præci-
puus Ecclesiæ flos est, & agni corona. Raræ

dotes! quas vel natura, vel gratia parcè, &
in pluribus singulas partiuntur, omnes in Te
uno collectas *Eminentissimus Elector & Archi-Epis-*
copus Noster, Magnus Tuus Patruus suspicit, Pa-
tria veneratur. Pulchri colores! quibus ad
vivum expressus hæres in oculis, magis in
corde aulæ, Urbis, & Patriæ, communis
omnium, sed vel maximè Clientum tuorum
amor. *Patere ergo REVERENDISSIME, IL-*
LUSTRISSIME, AC PER QUAM GRA-
TIOSE DOMINE! ut hoc Virtutum e&y-
pon thesibus meis de *Tolerantia diversarum Re-*
ligionum &c. præfixum in Sinu tuo deponam;
utque, titubantem sub Legum Imperii fun-
damentalium pondere hanc Justitiæ, Reli-
gionisque lancem simul appendere, innata
permittat Clementia, ad solam exilis pagella
mea præviè de *Lege permittente* differens appel-
lat

lat *Legem permittentem*. Solent namque ex grâ-
sâ *permissione* Clientes Mœcenatibus suis se,
suâque studia ccu debitæ pignus gratitudinis
ad pedes inclinare; sed quia hæc minora in
me cerno, quam ut amplissimis tuis Gratiis,
maximisque in me, meosque cumulatis fa-
voribus vel è longinquo respondeant, his
omnibus *Te* ipsum addo; nihil enim *Te* di-
gnius poteram reperire.

Accipe *Te* gratiosis, ut soles, manibus; ac-
cipe quas tibi inscripsi theses, vel ex hoc
Te dignum munus, quod tuis Gratiofissimis
Auspiciis, Magno tuo Nomine, Illustrissi-
ma tua effigie lucem videat. Cape hoc
debitæ gratitudinis, summæ in te obser-
vantiae, perpetuæque servitii publicum, &
æternum testimonium, quod dum Gratio-
fis

sis manibus tuis demissimâ devotione offero , te totum tuis obsequiis dico & consecro.

REVERENDISSIMÆ,
ILLUSTRISSIMÆ AC
PERQUAM GRATIOSÆ
DOMINATIONIS TUÆ

Servorum Infimus

Joannes Remaclus Lœe.

PROSCENIUM.

ANtequam hac Disputatione
 potissimum *de Tolerantia ac*
Receptione diversarum Religionum
in eodem Territorio tum generali
tum speciali, ac quæ eò coincidunt
 agam, & ad penetralia teneræ
 hujus materiæ accedam, operæ
 pretium existimo, si prius in *juris*
Permittentis indolem & naturam
 accuratiùs inquisitum fuerit, quia
 tradente Bartholo *ad L. 1. ff. si cert.*
pet. nonnisi cognitis generalioribus
 ad specialem cognitionem perve-
 A niri

niri potest. Duo igitur præsentis Dissertationis erunt capita : Primum in pertractanda *legis permittentis in genere natura, objecto, ac divisionibus* occupabitur ; Secundum complectetur *in specie, quæ ad Tolerantiam ac Receptionem diversarum Religionum in eodem Territorio referenda* videbuntur.

Salebrofus non diffiteor in hanc materiam ingressus, in qua tot diversissimorum justitiæ thematum anfractus, tot difficultatum scopuli superandi, totque diversæ opiniones ac mentes convincendæ coalescere videntur ; verumtamen aleam jaciendam statui, ratus fordere lauream, quæ de facili venit ; ac vel id præcipuè in spem erigit, quod

quòd hæc in lucem proditura lucubratio Lēctorem repertura sit rerum germanicarum conscium, veritatis amantem, candidum & humanum, qui huic Academico specimini, quod nemini officere, omnibus modestiâ duce licitum esse dignoscitur, id ipsum juris non partium studio noverit impertiri, quod omnibus & singulis in eo assertum confido; nemini enim in eo quidquam vel ambitiosum, vel cuiquam odiosum occursurum, sed absque immaturo affectu Disputationis thema demonstratum, quantum breve tempus *tolerare* potest *spero*, cū meram *tolerantiam* *spiret*. Quid enim Imperantis Majestati decedit, quando

A 2

leniori

leniori remedio suum finem assequitur, quem rigore juris tentato vix ac nè vix quidem consequi sæpè licet. Dabis proindè Lector Benevole mihi de recepto, quod comiter omnia colit, *Jure Permittente*, atque *Tolerantiâ* tractaturo, si minùs gratiam, at saltem veniam, quam nemo non meretur, qui quid agit, quod *jure permittente* conceditur; & nemo denegabit, qui humana singula etiam à se aliena non existimaverit; cùm hìc Legum patriarum cultoribus veritatem potius, quàm earundem interpretem sistere cum pace omnium & singulorum decreverim, spiritus nempè ubi vult, spirat.

DIS-

DISSERTATIO
INAUGURALIS JURIDICA
GERMANO-HISTORICO-CANO-
NICO-PUBLICA

De

Tolerantia ac Receptione Diver-
sarum Religionum
in eodem Territorio Genericâ & Speciali.

CAPUT I.

De Tolerantiâ , sive Lege permittente in
genere.

§. I.

Omen *permissio*nis quod in nostro hic *Homony-*
sensu cum nomine *receptionis* vix non *mia per-*
idem est, variè accipi potest, nam *missionis*
quædam dicitur *permissio* facti, quæ *evoluitur.*
consistit in mera negatione impedi-
menti vel operis, quo possit efficaciter
pediri actio alterius, seu quando hoc

vel illud non impedio, quod impedire possum, licet non tenear, & talis est permissio, quâ Deus peccata permittit, quia licet possit impedire de facto, ne fiant, non impedit tamen, nec vult impedire, sed permittere, ut fiant; ita & leges consensu vel auctoritate recipiuntur, quarum summa sæpè injuriam portat, ut axioma commune asserit. Dixi: *quo possit efficaciter impediri.* Quia quandoque *hæc permissio* valde abusivè sumitur, uti, cum jocando dicimus: *permitto, ut pluat.*

Quotuplex
sit permissio?

Quomodo
Permissio
positiva
subdividatur.

Declaratur
exemplis.

Quædam est permissio juris, quæ consistit in negatione prohibitionis; & hæc duplex est: alia *negativa*, & consistit in mera negatione præcepti & prohibitionis, quando non præcipitur, nec prohibetur, quod per se malum non est, neque ut tale prohiberi potest, qualiter permitti dici possunt actus indifferentes ut tales, vel saltem quando lex præcisivè se habet, actum tamen non facit honestum, licitum aut impunibilem; quæ proinde & consensu & usu recipiuntur. Quemadmodum ante LEGEM POMPEJAM nulla de parricidio lege cautum fuit, ob id tamen occidere parentes licitum vel impune fuisse, non est credendum. Alia est *positiva*, quæ firmatur aliquo decreto vel voluntate Legislatoris; hujusmodi permissio subdividitur primò in *potestativam*, quando Legislator permittit actum jure naturæ quidem liberum, per jus tamen positivum impedibilem, dando jus eundem liberè ac licitè exercendi, uti Jus Gentium mihi permittit capere feram. Sic & Lex 12. Tab. permisit cuilibet Civi Romano Patri-fam. testa-

testamenti factionem, & ut Parentes possint testamento liberis suis impuberibus dare Tutores. 2dò in *purè permissivam*, quæ est circa actus illicitos, per quam conceditur tantum impunitas inter homines, & alio nomine vocatur *permissio impunitatis*; veluti quando Lex 12. Tab. permittit occidi furem nocturnum, atque hæc indulgeri quandoque potest propter spem majoris boni, quomodo Ecclesia permittit Judæos vivere suis ritibus, quia sperantur eo facilius ad religionem Christianam traducendi. (a) vel ad evitandum majus malum, sicut de Jure Civili fuit permissus Concubinatus. His addunt multi Theologi permissionem *dispensativam* etiam quoad culpam, & hujus exemplum constituunt in polygamia in lege veteri Patriarchis indulta. P. Krimer superaddit (b) permissionem *coadjuvantem*, cujusmodi nominat illam, quâ Ecclesia permittit Clericum plecti justè à Judice Laico, eum degradando. (c)

(a) Can. Qui sincera. 3. Dist. 45.

(b) Tom. I. d. Canon. tit. 2.

(c) Juxta Canon. Degradatio. de pœnitent. in 6.

§. II.

Permissio simpliciter posita intelligitur plerumque de actibus malis vel saltem indifferentibus maximè quando Deo tribuitur, quandoque tamen etiam in bonam partem accipitur, prout

*Quo sensu
in textibus
accipien-
dum ver-
bum Per-
missionis?*

prout sumpsit Apostolus (a) inquit : *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum Imperium.* id est : permittendo, non præcipiendo ; loquitur autem de actu matrimonii, qui malus non est. Interdum vice versa verbô præcipere permissio significatur, ut in text. (b) ibi : *Qui casu partem digiti sibi absciderint, aut aliquid facientes se non spontè percu- serunt, Canones NB. præcipiunt Clericos fieri, & si in Clero fuerint reperti, non abjici* Quod Glossa inter- pretatur per *an* permittunt, atque ita accipi debere probat ratio subjecta, scilicet : *in istis casus veniam meruit.* Eodem modo locus (c) in quo dicitur : *Apostolos præcepisse secundas nuptias propter incontinentiam hominum,* explicandus est de permissione ; certum siquidem, secundas nuptias non præcipi, cum nemo ad illas obligetur, itaque rectè *an* præceptum pro boni evenientis permissione interpretamur, neque enim secundis nuptiis labes aut malitia inest, id quod illud S. Hieronymi ostendit, (d) *Ego nunc liberâ voce pro- clamo : non damnari in Ecclesiâ bigamiam, imò nec triga- miam, & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomo- do & secundo marito nubere.* Post que, *an* recepta idem supponit, nempe rem tolerandam usu aut consensu recipere.

(a) I. ad Corinth. 7.

(b) Can. Qui partem. 6. Dist. 55.

(c) in Can. Hac ratione. 9. Caus. XXXI. q. I.

(d) Can. Aperiant. Caus. XXXI. q. I.

§. III.

Permissio purè negativa præcepti affirmativi vel negativi non cadit sub Legem propriè permissivam, quia imo, ad inducendam negationem præcepti frustra esset ferre aliquam legem; satis enim est, non existere legem prohibentem. 2dò, Hæc pura omisso prohibitionis vel præcepti est carentia juris: ergo lex volens talem permissionem, intenderet carentiam juris, adeoque nec ipsa posset esse lex, nec jus faceret. Ut enim lex ferri possit, necesse est, ut ejus effectus sit in potestate legislatoris; at verò actus permissionis purè negativæ, qui non possunt prohiberi vel præcipi, non sunt in potestate Legislatoris; per consequens nec super illis ferri potest lex, eò quòd non dependeant à voluntate Legislatoris etiam indirectâ, sed ex se sint tales. 3tiò, Ejusmodi negatio legis nullam propriè habet causam, sed ex se talis actus eò ipsò est permissus, dum non prohibetur; sicuti negatio essendi, quæ intelligitur in re possibili nunquam futura, non ex Deo, sed ex se habet, quod sit nihil, quia illa nihil est, nisi creetur (a), ita etiam actus ex eo præcisè, quòd non prohibetur, nec præcipitur per legem, non habet à lege, quod sit permissus, sed id habet ex se, & idem ex se habet quod non recipiatur.

Permissio purè negativa præcepti affirmativi vel negativi non cadit sub legem propriè permissivam. Ratio prima.

Ratio 2da.

Ratio 3tia desumitur à paritate.

(a) Conf. P. Hörmönfeder. in Theolog. natur. q. 43. de Ente possibili.

§. IV.

Ad legem
propiam
permis-
sentem re-
quiritur
positiva
voluntas
Legislato-
ris.

R Ecce igitur censuit FABRI (a) illas esse leges propriè permissivas, quæ dant facultatem quid agendi, aut saltem impunitatem exercendi actiones, quæ alias fieri non possent, nisi permitterentur. Itaque requiritur ut id genus permissionis firmetur Decreto aliquo positivo & voluntate Legislatoris. (b) Et de tali lege ferè prædicatur illud, quod notat. FABRI cit. loc. ibi: *cum lex aliquid permittit* (scilicet positivè) *imperat*. permittit enim impe-
rando, prout Paulus J Ctus diserte respondit: (c) *Legem Falcidiam esse latam, quæ primo capite liberam legandi facultatem dederit usque ad dodrantem*. Jam verò dare est actus positivus, qui ex nuda negatione sequi non potest; attamen lex Falcidia non est præceptiva directè, ut enim talis esset, deberet obligare illum, ad quem dirigitur, quod non facit Lex Falcidia in d. primo capite; quia nemo eodem jubetur legata relinquere, aut pro Legatariis dodrantem bonorum assignare, sed cuilibet intra dodrantem legandi libera facultas relicta est. Atque id ipsum negationi nequit attribui tanquam à permissione toto, quod ajunt, cælo distinctæ, prout colligitur ex Ulpiani verbis: (d) *Quæ clausula non illud pollicetur restitutum, si leges permittant; sed si leges non prohibeant*. Quæ satis innuunt, aliud esse permittere, aliud non prohibere. Hinc etiam

deducit

deducit FABRI ad d. Legem brocardicon illud: *Omnia illa sunt per legem permissa, quæ non inveniuntur prohibita, verum quidem esse in legibus prohibitis, quas ferri necesse est circa res cæteroquin permixtas, non etiam in permisivis, quæ feruntur super rebus, quas alioquin facere non liceret: & exemplum ponit in legibus latis circa hæreditates sive testamentarias, sive legitimas, Instit. quib. non est permiff. concedere testam. quoad has, inquit, obtinere regulam: Quidquid permiffum non est, perinde illicitum esse, ac si esset prohibitum; eò quòd nulla prohibitionem sit opus, ubi sufficit non permiffio. Sic itaque si quærat, cur hodie naturales non possint hæredes institui extra casum *L. fin. Cod. de natural. lib.* nec succedere ab intestato extra casum *Auth. Licet. Cod. eod.* neque rursus deportati, peregrini, & similes? non convenit respondere: quia sunt prohibiti, sed quia non sunt permiffi. Ità Laudatus FABRI:*

(a) ad L. 7. ff. de LL.

(b) Suarez de LL. Lib. I. cap. 15. num. 8.

(c) in L. 1. ff. ad L. Falcid.

(d) in L. 28. §. quod ejus. 2. ff. quib. ex caus. maj. in integr.

§. V.

DUbi videri posset: an ejusmodi dispositio Legislatoris actum permittentis inter species legis collocari possit? cum effectus cujus-
cunque

ideoque
procep-
ta habem-
us.

cunque legis in eo consistat, ut inducat obligationem, ideoque pro recepta aut recipienda habeatur, hic autem effectus quasi repugnet Dispositioni Permissivæ. Accedit, quod Lex debeat esse regula actuum justorum; actus verò qui fiunt juxta legem permittentem non sint just; quis enim usuras lucratorias, concubinatum, cædem filia adulteræ cum adultero à patre factam dixerit esse actus justos? At cum Modestinus (a) perindè legis virtutem in eo, quod permittit, statuatur, sicut eidem attribuit, *imperare, vetare, & punire*; per consequens inferre licet, quòd sicut in reliquas species Lex dividi potest, ità etiam dispositio legis, per quam permissio conceditur, rectè inter species legis referatur. Et verò tametsi lex permittens non obliget eum, cui favet, obligat tamen tum iudices, ne in illum, qui actum à lege permissum exercet, animadvertant, tum reliquos, ne quenquam actum à lege permissum exercere volentem impediant, quem effectum quoque consequitur is, qui facit actum in se bonum lege facultatem ejus exercendi concedente, quod tamen intelligendum de illis, qui permittentis sunt subditi; aliàs enim eos lege sua alteri quid permittente non posset obligare, cum nulla detur jurisdictio in non subditum. Sufficit igitur ad rationem legis, quòd leges permittentes habeant latenter admixta præcepta, sine quibus non posset intelligi permissio, ut specialiter decreta

Quid suff-
ficiat ad
rationem
Legis?

creta per Legem. Nec refert, quòd hujusmodi Leges non ferantur per verba præceptiva satis enim est ea subintelligi. Sicut nec ob id minùs justæ sunt, quòd earum objectum remotum sit actus malus; siquidem materia earum proxima scilicet permissio, mala & injusta non est, cùm honestum sit minus malum permittere, ut majus evitetur.

Dixi: Objectum remotum esse actum malum, puta ut operabilis est, non autem sub ratione permisibilis. *(b)* Neque dixeris: Peccatum esse effectum Legis permittentis, quia eam sequatur executio peccati permissi, quia tametsi Lex præcipiens, vel prohibens malum per se quoque influat in actum bonum, vel omissionem mali, hoc enim eò fit, quòd utraque quantum potest inducendo per se intendat positionem boni, vel omissionem mali; aliud tamen est in Lege permittente, quia illa nec intendit peccatum, nec illud inducit positivè, nec præbet activam occasionem illius, sed impedit majora mala.

*Objectum
Legis per-
mittentis
malum
non est.*

(a) in L. 7. ff. de LL.

(b) Suarez in Tract. de LL. L. 1. cap. 9. num. 6.

§. VI.

Hanc permissionem, quæ *impunitatis* vocatur, *Puffendorff*. (a) permissionem minus plenam nuncupat, vi cujus actus tantum agenti transit impunitus; illam verò quæ liberam & honestam

*Distinctio
Puffen-
dorffis in-
ter Per-
missionem
plenam, &
minus
plenam*

Probat
& aliis
Authori-
tatibus

Matrimo-
nium quo-
modo di-
catur per-
missum?

honestam pro utroque foro licentiam agendi tribuit, Legem permissivam plenam appellat. Neque hæc Legis permissivæ divisio caret auctoritate, nam D. THOMAS (b) inter varios permissionis modos reponit & illum, quo minus bonum relicto meliori permittitur; prout matrimonium respectu Virginitatis, cujus status est melior, permittitur, quod de Permissione merè negativa intelligi non potest, siquidem Lex non tantum non illud prohibet, sed dat positivam facultatem, seu jus ad illud non nisi propriæ voluntatis electione adimendum, multisque condecorat prærogativis. Confirmatur id quoque auctoritate ISIDORI, qui de Lege permittente sic ait: (c) *Omnis Lex aut permittit aliquid; ut vir fortis præmium petat, aut vetat &c.* præmium verò non petitur, nisi ob rem bene & laudabiliter gestam, eamque petitionem Lex non tantum negative permittit, sed dat operanti speciale jus ad postulandum tale præmium, ad cujus consequendi spem vigore virtualis promissionis Lex virum bene meritum exstimulat, & simul imperium in Republica obtinentem obligat ad dandum tale præmium viro forti, quando secundum Legem petit, & nihil adest, quod rationabiliter impediat. Atque hoc modo inquit SUAREZ, Lex concedens favorem, quando non præcipit illum acceptare, sed in operantis arbitrio relinquit, eo uti, vel non uti, permissiva dicitur, quamvis non tantum negativè disponat,

disponat, sed aliquid positivè concedat. Rectè igitur Lex permissiva in plenam & minùs plenam dividi potest, sive in eam, quæ est simul concessiva *liceitatis* actûs; & in illam, quæ tantum *impunitatis* est.

(a) De Jur. Nat. & Gent. Lib. 1. cap. 5.

(b) in 4. Dist. 33. q. 21. art. 2.

(c) Dist. 3. Can. 4.

§. VII.

Apparet ex Dictis; objectum remotum Legis permittentis in posteriore significato acceptæ esse actus in se vitiosos, qui tamen partim intuitu humanæ fragilitatis, vel ob bonum commune societatis humanæ impuniti relinquuntur, ac propterea tales actus quandoque in jure civili dicuntur liciti; (a) unde HUGO GROTIUS, dupliciter aliquid licere indigitat, (b) primò: *Quod rectum ex omni parte piùmque est, etiamsi quid fieri possit fortè laudabilius; alterum, quod salva pietate & officiorum regulis fieri non potest, sed quod apud homines pœna non subjacet.* Atque eodem sensu locutus est Cicero pro Cornelio Balbo: *Est aliquid, quod non oporteat, tamen si licet; quidquid verò non licet, certè non oportet.* Quamvis ad hunc sensum licitum capiatur minus propriè, quia, quod ita licitum dicitur, ipsis veræ justitiæ regulis adversatur, vel saltem non ex æquitate convenit, & Leges humanæ, per quas liceret actus hujusmodi, neminem in foro conscientie

Admittitur distinctio Puffendorfii.

Actus permissi in jure sapè confunduntur cum licitis.

Dupliciter aliquid licere dici potest.

Differen-
tia inter
Legem di-
sponen-
tem, ac
permit-
tentem,

conscientiæ securum reddunt. Nec unquam potuerunt jura Civilia immunem culpâ præstare agentem actum per se malum, sed ad summum potuerunt non admitte-
re contra illam accusationem, aut litem, aut poenam. Un-
de hanc inter Legem *disponentem* ac *permittentem* diffe-
rentiam statuunt DDres, quòd illa, si sit justa in foro ex-
terno, sit & justa in foro interno, adeoque in foro Poli
præstet securitatem, nisi sit lata ex præsumptione, quæ in
foro interno cessaret; hæc verò hunc effectum non ope-
retur.

(a) in L. 42. ff. de R. J. ibi: in conjunctionibus non solum, quid liceat,
considerandum, sed & quid honestum sit.

(b) De Jur. B. & P. lib. 3. cap. 4.

§. VIII.

Sola ho-
nestas Le-
galis pro
foro poli
non sufficit

Jurispru-
dentia Ci-
vilis in-
tendit fa-
cere bo-
num Ci-
vem.

An etiam
bonum
civem?

AT quomodo, inquires, conveniunt hæc cum effato
Juris-Consulti: (a) *Justitiam colimus, licitum ab
illicito discernentes, bonos non solum metu poenarum, sed
etiam premiorum exhortatione efficere cupientes.* Resp.
Hæc omninò non pugnant. Verum enim est, quod Juris-
prudencia Civilis intendat bonos facere justitiâ & boni-
tate legali, quæ est virtus inclinans ad observantiam
omnium Legum in ea republica, in qua quis degit, ad
salutem publicam ordinatarum; non item bonitate, quæ
inclinat ad inducendam conformitatem cum omnibus
Legibus Divinis etiam circa actus merè internos ver-
santibus;

fantibus, ad quos justitia Legalis, quæ est finis Jurisprudentiæ civilis, se non extendit, quia nec potest judicare de internis, qua ratione dixit Ulpianus: (b) *cogitationis pœnam nemo patitur*. Proindeque tantum respicit illos actus, qui ex mente Legislatoris ordinantur ad tranquillitatem publicam, adeoque multa dissimulat ac tolerat, ac tolerando recipit quæ justitiæ, Universali repugnant, uti sunt: concubinatus, usuræ lucratoriæ, præscriptio cum mala fide &c. non alio ex fine, quàm quòd Legislator ea, quæ ad justitiam universalem pertinent, ad obtinendum suum finem ultimum, qui est salus reipublicæ, in Leges præceptivas redigi non judicavit esse necessarium.

(a) L. 1. ff. de Just. & Jur.

(b) L. 18. ff. de poenis.

Ex dictis non obscurè deducitur Juris Permittentis, ^{Transito ad cap. 2.} consequenter & Recipientis necessitas, de cujus nimirum Legis permittentis *in genere* inspectata naturâ, definitione, divisione, objecto, & effectibus, satis, ut opinor, in hoc Cap. per octo §§. actum est. Nunc tandem in altero Cap. ac sequentibus triginta tribus §§. ea, quæ, quid *in specie de Diversarum Religionum Tolerantiâ ac receptione in eodem territorio* salvo cujuscunque jure, nec non justo & æquo salvo veraciter statuendum, & candidè sentiendum sit, innuere possunt, quantum fieri potest, brevissimè persequar, hoc ut exequar, sit.

CAPUT II.

De Tolerantia ac Receptione in specie Diverſarum
Religionum in eodem Territorio.

§. I.

*Aſſeritur,
de regula
prudencia
& de anti-
quo jure
non niſi
unam reli-
gionem eſſe
ſervendam.*

*Poſſeta-
men exi-
gentibus
circum-
ſtantis in
eodem
Territorio
unam ſe-
qui, &
unam al-
teramve
tolerari.*

*Transactio
Paſſav. &
Pax Relig.
rationabi-
liter inita.*

Quanquam in aprico ſit, quòd ſanior Politia plu-
ralitatem Religionum in Republica non facile
debeat, aut poſſit admittere, ſed omni ſtudio
ante omnia conandum ſit, ut vera, eaque unica Re-
ligio, & unanimis recte Deum colendi formula ſarta
tecta ſervetur, quò diſſenſionum & motuum civilium
omnis aſta præcludatur, quas nulla magis fax accen-
dit, quàm Religionis diverſitas, unde Civitates con-
cuti, & lacerari regna neceſſe contingit, dum
quisque pro Religione ſua movetur, & movet;
nihilominus tamen dantur quoque rationes, quæ
plurium Religionum in una Civitate permiſſio-
nem & receptionem exigant; cujuſmodi foret,
ſi plus mali ex eliminatione, quàm ex earum to-
lerantia ſecuturum prudenter prævideretur, tunc
enim veræ politicæ regulis conſentaneum, ex duo-
bus malis minus eligere.

Non igitur ſine ratione primùm quidem Ca-
rolus V. & Ferdinandus I. Cæſares cum Statibus
Proteſtantibus Transactionem Paſſavienſem, &
Anno 1555. Pacem Religioſam Auguſtæ Vinde-
licorum

licorum concluserunt, quemadmodum Ferdinandus III. Imperator post tot annorum bella, & vastatam penitus Germaniam, ad avertendam hanc ærumnosam sortem, pacem vidit necessariam, licet poenitendam. Confecta est ea die 10. Junii, Anni 1648. Cum Rege Galliarum Monasterii Westphalorum, Romano Pontifice, & Venetis intercedentibus; cum Suecis verò Osnabrugæ, Cæsare & Imperio coactis cedere exteris hostibus Sueco & Gallo post tricennale bellum tot urbes, ditiones, & vix non integras provincias, cum gravissimâ circa Antiquam Religionem immutatione. Sunt quidem, qui remissius egisse Carolum V. arguant, utpote qui Lutherum, cum sub publica fide in Wormatiensem confessum venisset, intactum dimiserit, & armis fractos Protestantium Duces Clementius habuerit, sed petulantis calumniæ potius arguendos censeo ignaros rerum illos, qui nascentia tunc mala reipublicæ extinguere quasi per mollitiem neglecta, increpare contendunt; at ignaris rerum proclive est inconstuta loqui. Viderat etenim Princeps ille & sapientissimus, nec non Antiquæ Religionis fidelis ac strenuus assertor non omnia, quæ cum justitia vellemus, pari felicitate terminari. Terruerat exemplum damnati per Constantiense Concilium Joannis Husli, & quòd millium sanguine hujus combusti cineribus fuerit parentatum, nec componi potuisse tantos motus, priusquam Concilium Basilien-

Ubi quibus cum quibus intercedentibus confecta sit Pax Westphalica?

Carol. V. ab ignaris rerum im merito traducitur;

Aquorum assertione & somniis vindicatur,

In quo ta-
men forte
enipian-
dus?

Mauritii
Electoris
contra Cæ-
sarem mo-
litiones.

Quies pu-
blica Ger-
mania est
signis Pacis
Religiosa,

se non flammis, sed lenitate efferatos mitigâset. Et si quæ ejus culpanda foret actio, esset ea fortasse, quòd fuso Joanne Friderico Saxoniae Electore, captò-que Philippo Hassiae Landgravio, quasi nimium secu-
rus militem omnem dimiserit, ut Oeniponte sedens enermis eventum Tridentini Concilii expectaret, nec non Mauritio Joannis Friderico Agnato, in quem Ele-
ctoratum Saxoniae transferebat, gerendi contra Mag-
deburgenses belli summam minus cautè commiserit. At verò quis divinâset Augur, Mauritium tam recen-
ti Electoralis in se dignitatis beneficio devinctum, ex-
fidissimo Cæsarearum Partium Duce acerrimum mox
hostem evasurum? cum Rege Galliarum Henrico I.
(alii melius scribunt Henricum II.) coiturum in foedera?
& eodem, quo indictum est die, imparato Cæsari ac
Domino suo inauspicata proprio adjuncto milite ar-
ma illaturum? Ast hæ vicissitudines fuere rerum hu-
manarum, nec semper providum esse, & sapere ulli
mortalium concedunt. Quocunque demum modo fa-
ctum sit, verè dici potest, victoria & occasione tunc
gnaviter usos fuisse Protestantes, ubi ancipiti bello, & à
vicinis naufragante Antiquâ Religione in Germania,
tabulas regionum piscari solitis, & à diversis junctis
exercitibus penè obrutum, ac circumventum Cæ-
sarem ad pacis & compositionis consilia pro-
norem fecit præsentis imago periculi, & ipsi
in secundis armorum suorum successibus spe con-
sequendi

sequendi ea, quæ alias ab armato frustra expectâ-
sent, confidentiùs, quæ cuperent, in Pacis articulos
referebant. Et verò metam votorum suorum sunt
assecuti liberationem duorum Captivorum Joannis
Friderici, & Philippi Hassiæ Landgravii, liberam
religionis suæ exercendæ facultatem, eorumque bono-
rum Ecclesiasticorum, quæ ad immediatos Imperii
Status non pertinent, neque ad Ecclesiasticos tempore
factæ Transactionis pertinuissent, retentionem, Juris-
dictionis Ecclesiasticæ, salvo tamen decimarum, Cen-
suum & Feudorum jure, erga se, suosque Augustanæ
Confessioni addictos suspensionem usque ad finalem
Religionis compositionem, sive per generale, sive per *Protestan-
tium ad
Concilium
generale,
vel natio-
nale pro-
vocatio,*
nationale Concilium adnitente Cæsare procurandam.
Catholicis verò præter cautionem mutuam de non of-
fendendo, & restitutionem eorum, quæ per istos mo-
tus amiserant, præstitam, nec non Reservatum Eccle-
siasticum: vulgò dicitur *der Geistliche Vorbehalt* (quem
articulum Ferdinandus I. ex potestatis plenitudine de-
cidit) nihil favoris tributum est. Hæc summa Transacti
Passaviensis per Recessum Imperii Augustanum, qui
Religiosæ Pacis nomen habet, confirmati; sed cum *Querela
Catholico
adversus
Protestan-
tes de fra-
stra pace
religiosa.*
his non acquiescerent Protestantes, & sub Re-
formationis titulo plùs ultra hinc indè progrede-
rentur, & quotidianis Catholicorum querelis
aures Cæsaris Ferdinandi II. fatigarentur, is con-
fecto bello Bohemico Victor, adeoque jam li-

Regis Sue-
cia ad par-
tes Prote-
stantium
accessio.

Rex Gallie
contra Cæ-
sarem,

Annus De-
cretorius
sive resti-
tutionis &
respectivè
retentionis
bonorum
Ecclesiæ-
sticorum
normalis
1624.
d. i. Jan.

berior sibi Pacis Religiosæ interpretandæ Imperatori-
um sumpsit arbitrium, promulgato de restituendis
bonis Ecclesiasticis post Passaviensem Transactionem
ademptis, quod tricennalis belli potissima causa fuit;
ut & ipsum, postquam Suecorum contra Cæsarem
copiis Augustanæ Confessionis Addicti per Germani-
am sese conjunxissent, & post Nordlingensem cladem
Suecis vix non exitiosam etiam Galli accessissent, Cæ-
saris & Catholicorum non minùs, quàm Augustanæ
Confessionis addictorum vires vehementer attrivit, do-
nec & hos & illos tam diuturni belli, quo nihil aliud
agi videbant, nisi ut invitati hospites Germaniæ jugum
imponerent, pertæfos Pax Osnabrugo-Monasteriensis
rursus univisset, sed conditionibus ex parte Catholico-
rum multò, quàm ante durioribus, cum non tantum
bona, quæ Protestantes post Pacem Religiosam occu-
pârunt, tum immediata, (a) tum mediata, (b) in eo-
rum manibus permansere, termino restitutionis in Ec-
clesiasticis, & quæ intuitu eorum in politicis mutata
sunt, in diem primam Januarii Anni supra millesimum
sexcentesium vigesimi quarti rejecto. In quorum
numero fuere Archi-Episcopatus duo: *Magde-
burgicus & Bremensis* in formam Ducatum re-
dacti. Episcopatus sex: *Verdensis, Halbersta-
diensis, Mindensis, Caminensis, Suerinensis,
Ratzeburgensis* dicta Pace quoque sæcularizati,
in quam fortem pariter venit Abbatia Hirsfel-
densis

densis Domui Hassiacæ Castelenfi sub Principatûs titulo relicta, præter quinque alios Episcopatus jam ante ab Antiqua, & Christiano-Catholicâ Ecclesiâ tractos ad fiscum, quorum in Saxonia tres: nimirum *Misnensis, Merseburgensis, & Numburgensis*; In Marchia duo: scilicet *Havelbergensis, & Lebusiensis* recensentur, cum innumeris sparsim Abbatiis, Prælaturis, Monasteriis &c. (c)

(a) Instr. Pac. Westph. §. Bona Ecclesiastica 14. Art. 5.

(b) Cit. Art. 5. I. P. W. §. 25. & 26.

(c) Gotthelff. Struv. Syntagn. Jur. Publ. cap. 18. §. 16.

§. II. :

Post hæc vigore Transactionis Passaviensis, & subse-
cutæ ita dictæ Pacis Religiosæ duntaxat Antiqua
Romano-Catholica Religio, & ea, quæ Augustanæ
Confessionis nomen sibi indiderat, in Imperio Roma-
no-Germanico exerceri poterant, Pax verò Osnabru-
gensis (a) Suecis inter reliquas conditiones Pacis ita de-
siderantibus etiam tertiam adjunxit, videlicet Refor-
matorum sic dictam, à Calvino conceptam cum Pro-
testantibus aliis exæquatam, ita ut quidquid juris aut
beneficii, tum Pax Religionis, & Westphalica
cæteris Catholicis, & Augustanæ Confessioni
addictis Statibus, & subditis tribuunt, id etiam
sic dictis Reformatis competere debere receptum
venieret; & quia Aug. Conf. addicti jus refor-
mandi plenum Reformatis controversum fece-
rant,

In Imperio
Romano-
Germanico
exerci-
tium præ-
mò dua-
rum;
Deinde
trium Re-
ligionum
Legis pu-
blica sta-
bilitum.

Sub certis
tamen
conditio-
nibus.

rant, ratione hujus transactum reperitur, ut si quis Princeps, vel alius Territorii Dominus, vel alicujus Ecclesiæ Patronus posthac ad alterius Partis Sacra transierit, aut ditionem aliquam, vel jure successionis, vel Pacis Westphalicæ, alióve titulo acquireret, posset quidem exercitium Religionis suæ citra subditorum onus, & præjudicium in residentia sua habere, non tamen ibidem immutare publicum prioris Religionis ad Annum Normalem exercitium, neque redditus prioribus adimere, & suorum sacrorum hominibus applicare, vel sub prætextu Juris Episcopalis, aut Patronatûs, subditis Ministros alterius Confessionis obtrudere.

(a) Instrum. Pacis Cæsareo - Suecicæ Osnabrug. Art. VII. Unanimi quoque Cæsareæ Majestatis, omniumque Ordinum Imperii consensu placuit, ut quidquid juris aut beneficii, tum omnes aliæ constitutiones Imperii, tum Pax Religionis, & publica hæc Transactio, in eaque decisio gravaminum, cæteris Catholicis, & Augustanæ Confessionis addictis Statibus & subditis tribuant, id etiam iis, qui inter illos Reformati vocantur, competere debeat.

§. III.

Imperator
& Status
Cath. im-
merito tra-
ducuntur,
quod ini-
verint
Transact.
Passav. &
P. W.

Fuerunt tamen rerum ignari, qui non minus Transactionem Passaviensem, quàm Pacem Westphalicam acri stylo infectati sunt, quòd nempe Imperator & Catholici visi fuerint approbare ea, quæ Aug. & Reformatæ Conf. dogma-
tibus

tibus concedebantur, neque fas agebant fuiſſe, Imperatorem ac Principes Imperii attribueret ſibi poteſtatem in ſacra, & bona Eccleſiaſtica ſibi non competentem, eademque Aug. Confeſſ. relinquendo, involare.

Verùm quàm immeritò Majestas Cæſarea, & Catholicæ Religionis Status utriusque Pacis nomine ſic permittente Deo coarctati fuerint, nemo non eorum, qui iſtorum temporum, quibus utraque pax concluſa fuit, notiſſimam habuerit, facilè animadvertet.

*Hos tra-
ſtatus ra-
tiones pon-
deroſiſſima
exigebunt.*

A duobus potentiffimis hoſtibus invadebatur Carolus, alter jam occupatis Alpum jugis imminebat cervicibus; alter ut omnes à Belgio ſuppetias arceret, Germaniæ ſeſe viſceribus cum validiffimis copiis torrentis inſtar infuderat. Deerat miles, nummus, arma, commeatus, Vicini Proteſtantibus foederati ab omni parte infeſta moventes arma diſtractam urgebant Hiſpaniam, quò minus Principi periclitanti ſuccurreret. Catholicorum in Germania nullus, qui vel copias mitteret, vel quas haberet, nè ipſe domi obſideretur, ad juſtum exercitum contrahendum dimittere auderet. Si quid Copiarum Ferdinandus Frater in armis alebat, ex Hungariæ finibus adducere id perinde fuiſſet, ac vigilantibus ad invadendam Hungariam Chriſtiani nominis hæreditariis inimicis Turcis nudum latus exponere. Viderint cuiquam prudens potuiſſet Carolus Imperator? ſi rerum ſtatu tam

*ſana Ratio
eſt: quia
Nervus
belloſorum
gerenda-
rum deſuit
Carolo V.*

2da Ratio
fuit, bo-
num pro-
prium, &
religionis.

turbido atque ambiguo inermis ipse se suosque hostium ensibus objecisset, & non potius Pacem licet duram fuisset amplexus? ubi nisi hoc medium placuisset, & suam & Antiquæ Catholicæ Religionis incolumitatem in præceps dedisset. Æquus rerum contemplator ex una parte hæc ponat ad itataram, in altera ponderet, quid pro pace redimenda admiserit pientissimus Princeps; reliquit nempe, id unicè anhelantibus Protestantibus Confessionis novæ exercitium, reliquit ea bona, quæ jam occupaverant. Verbo: permisit, uti sanè res ipsa accipi debet, quod impedire amplius non poterat, id est: suo more circa normam credendi agere salvâ cæterum per omnia Religione Catholicâ.

Minus
malum
permitten-
dum, ad
majus evi-
tandum.

Quid, quæso, in eo mali est? multa facere malum est; ferre, cum mederi non possis, malum non est. Stat generalis conclusio: permittendum est minus malum, ut evitetur majus, quandò evitare utrumque non est possibile. (a) Mala facere, ut bonum eveniat, fateor, non licet: at pati, quæ prohiberi amplius non possunt, vetitum non reperio, multò minus alium rem agere sinere, cum impedire non possis. (b)

(a) Confer. supr. cap. I. §. 5. circa fin.

(b) add. Becan. Lib. V. Manual. Controv. cap. 15. p. 719.

§. IV.

EAdem & longè gravior urfit ratio pro Ferdinando Ill. acceperat, uti compertum est, gloriosissimus hic Princeps à Patre unâ cum sceptro gla-

gladium, Imperium scilicet gravissimis malis bellóque implicitum & cum externis & cum domesticis hostibus, scissum dissensionibus, tot belli cladibus lacerum, exterorum destitutum auxiliis, quin & infidiis imminutum, ære, milite, imò & incolis aut fugâ dilapsis, aut coedibus, inediâ, aut vario morborum genere confectis; exhaustum jam torcular calcaverat, id est: molem belli sustinuerat solus, omnibus aliis Catholicis Principibus aut gementibus, aut oneri imparibus. Illud supererat extremum, aut in Decretoriam certaminis aleam totam Antiquæ Christianæ Religionis suamque fortunam conjicere, aut relinquendo Protestantibus ea, quæ post Pacem Religiosam occupaverant, de rerum summâ pacisci. Si prius libuisset, cadente infeliciter alea prælii, prædominante tot utique hostium numero, Catholica Religio luguberrimo & proximè obvio propinqua fuisset exitio; Si vicisset, aut in solitudinem redigere debuisset Germaniam, si nullos pati voluisset Protestantes, aut si terram incolis non vacuam maluisset, quia jam altiores egerat radices Antiquæ Religionis tædium, avulsi Ecclesiarum thesauri & inveterata jam dum dissentientiendi libertas, quàm ut evelli posset, cum post omnia, tamen indulgendum id fuisset, propter quod, nè fieret, jam tot annorum bello fuerat decertatum. Bona profectò Ecclesiis adempta, & ab Aug. Conf. addictis jam tum occupata, quorum in iis tem-

Turbulentus Imperii Status sub Ferdin. III.

Ejusdem motus incunda pacis.

Traditur
quadam
regula
prudential.

Quid
nam in
pace Re-
ligiosa.

Saluti a-
nimarum
omnia bo-
na tem-
poralia
post po-
nenda.

porum circumstantiis recuperatio difficillima, & vix non desperata habebatur, tanti non fuere, ut propter ea vindicanda non tantum Cæsar, & Catholici se totos in proximum, quod supererat præcipitium finerent agere, sed & Avitam Religionem Catholicam totam in præsentissimum, & inevitabile adducerent periculum. Prudentis nempe est, ubi res integra servari non potest, operam dare, ut prospiciatur incolumitati ejus, quod est principalius; sic enim ubi quis de bonis fortunæ, ac de vita periclitatur, vitam redimit jacturâ bonorum; si alterum, id est: aut corporis, aut animæ salus naufragetur, ut animam salvet, corporis integritatem ac salutem prodi- git. In dicta pace agebatur, aut de bonis quarun- dam Ecclesiarum, & Ecclesiasticorum in Protestan- tium manibus relinquendis, aut de multis animarum millibus, quæ, si iidem armis superiores mansissent, ad eorundem opiniones & sacra pertrahendæ prævi- debeantur, aut blanditiis cessuræ, aut violentiæ. Dic Sodes! utrum horum dignius, & cujus conservationi magis intendendum? utique animarum conservationem bonorum, sine quibus Ecclesia stetit, ac stare potest, jacturæ anteferendam judicabis. Siquidem ipse Salvator mortalium mortem obiit non pro muris ac bonis, ut ditaret Ecclesias, sed pro animabus, ut eas sibi lucrifaceret, quantumque sit animæ unius pretium, Evan- gelico declaravit aphorismo: (a) *Quid prodest homini, si*
univer-

universum mundum lucretur, anima verò sua detrimentum patiatur. Præstitit ergo juxta prudentiam facram & prophanam finire, ut bona temporalia ad tempus avellantur, quàm ut tot animarum millia cum Religione in portu non collocarentur; interim solius Dei est, illa in tempore restituere quæ in tempore novari permiserat.

(a) Matth. 16. vers. 26.

§. V.

NEc dici potuit Cæsarem ac Catholicos Principes ita paciscendo fuisse usurpatores potestatis sibi non competentis, aut ut Paulus III. Carolo V. Imperatori exprobrâsse legitur, *falcem in alienam messem immisisse*. Siquidem tam in Pace Religiosa, quàm Westphalica bona Ecclesiarum non tam data, quàm permissa sunt, adeoque jure Advocatiæ, vi cujus Ecclesiæ hona, ejusque jura tueri obstringitur Imperator, hîc & nunc se non usurum, sicut eo rerum statu, tot hostibus ejus domum ab omni parte unicè prementibus, revera eo uti non potuit, fide datâ promisit, quæ promissio non tantùm licita fuisse dicenda est, sed & temerarius audiisset, si defendendo bona Ecclesiæ caduca, insimul quod de Antiquâ Religione supererat, hanc impulisset in calum. Imò si minùs remedio pacis tempestatem armorum, ob copiam hostium undique immane quantum insurgentem, & secundis

An Imp.
& Cath.
Status in-
eundo Pac.
Relig. usi
sint pote-
state sibi
non com-
petente?
Responde-
tur ad obj.
ex querela
Pauli III.
Pontif.
contra Pa-
cem Reli-
giosam.

Cæsaris &
Catholico-
rum Prin-
cipum
prudens
factum

successibus audacem, Cæsares & Catholici Principes avertissent, imprudentissimè vel ex hoc capite sibi consuluisse viderentur; quoniam Pace, ut factum est, initâ, quædam duntaxat bona sunt permilla; ubi si ancipiti aleæ Martis rem decidendam commisissent, & obstinâssent urgere fortunam armorum toties adversam, in periculo fuissent perdendi omnia; per consequens ratio postulabat, ut potius ista jam absque hoc occupata in manibus Protestantium relinquerent, & reliqua beneficio Pacis conservarent; cum Pax ipsa futuram desuper Dei omnipotentis dispositionem toties desideret, per verba P. W. *donec de religione aliter conventum fuerit*; ac de *suspensâ*, & non de *sublatâ*, jurisdictione Ecclesiasticâ agat.

Num ad
valorem
Pacis Re-
lig. uti &
Westph.
requiratur
consensus
Ecclesia-
sticus?
By. Nega-
tivè & re-
solvitur
objectio.

Quod si ob requisitum Ecclesiasticum consensum Transactionem hanc ratam non habendam dixeris; Ajo: hunc in iis, quæ vitari non possunt, frustra requiri, in propatulo esse. Elucescit autem ex supradeductis, (§. IV. per tot.) tempore dictarum Transactionum, nisi Augustanæ Confessioni additis quædam permitterentur, periculum bona omnia Ecclesiastica perdendi inevitabile fuisse, & si vel semel adhuc acie decretoriâ infelicitè fuisset dimicatum, videbatur conclamatum de summa rerum, & bona omnia, etiam ea, quæ usque ad eam diem Deo & Ecclesiæ tenebantur intactæ, fuissent in perditio. Cui igitur bono Ecclesiæ autoritas, quæ

cau-

causæ vulneratæ nullum allatura erat remedium? **Lex** necessitatis omni lege fortior est; in Canonibus dispensare non facile; in lege necessitatis coactè liberum est, atque hoc ipso, quòd dispensationem admittat, necessitatis strictæ rationem amittit. Interim Romana Curia & circa regulas fidei, & quæ eò spectant, tum munus, tum auctoritatem quâ potenter potuit, intemeratè impendit. Nec erit dignus Zelotes, qui ex eo arguendos criminabitur Cæsares aliòsque Episcopos & Status Catholicos, quod tot Ecclesias Cathedrales, Collegiatas, Abbantias, Monasteria, aliàque permittendo in manibus Augustanæ Confessioni addictorum eisdem illicitum, aut spontaneum favorem præstitisse videantur, ideoque incurrerint excommunicationem **BULLÆ: COENÆ DOMINI.** Resp. Quàm alienum sit hoc à vero, ex eo intelligi, quòd neque in Pace Religiosa, neque Westphalica quidquam actum fuerit de veritate hujus, vel alterius Religionis, sed quidquid eò pertinet, ad generalis, vel nationalis Concilii cognitionem, ac definitionem fuit reservatum; cum tamen nulla ratio concordix in fidei doctrinâ iniri posset, pax Protestantibus in Imperio, & unio duntaxat cum reliquo Imperii corpore permissa est, quæ in tanto rerum motu & convulsione Imperii tanquam maximè necessaria nec recusari, nec efficaciter corrigi potuit. Ideoque non occurrit, quomodò is, qui transigit, ut sua
forta

*Necessitas
non habet
legem.*

*Obiectio
2da con-
tra præce-
dentes
thesim.*

*Qua di-
lucitur.*

Non est reprehendendi, qui transigit, ut sua facta tecta servet. Innocentius X. Papa contra Pacem Westphal. protestatio per Nuntium Apostolicum.

Afferitur genuina ratio iterata protestationis.

farta tecta servet; qui permittit alium in possessione rei occupatæ, quam ei metu majoris imminentis mali relinquere cogitur, non turbare, ejusdem fautor haberi, eoque in censuram **BULLÆ COENÆ**: incidere mereatur? Neque reperitur, quod Papa Innocentius X. quamvis per Fabium Chisium Episcopum Neritonensem, quæ Nuntium Apostolicum (a) contra conclusa Pacis Osnabrugensis, & Monasteriensis per Bullam (b), quæ incipit: *Zelo Domus Dei*. 20. Nov. 1648. sub decreto irritante editam fuerit protestatus, aut Ferdinandum Imperatorem, aut Episcoporum, vel Ministerorum quempiam, qui dictis Tractatibus manum applicârunt, censurâ Ecclesiasticâ perstrinxerit, quod haud dubiè factum fuisset, si quem horum in re peccaminosâ (quæ per liberum consensum tantum constituitur) versatum fuisset judicâset. Quod autem nihilominus contra utramque Pacem promulgari fecerit, quæ Summum Antiquæ Religionis Pontificem decet, protestationem, haud dubiè eo fine factum est, ne quæ dictis Transactionibus in præjudicium protestatis & Ecclesiæ Apostolicæ, nec non Catholicæ Religionis gesta, pacta, atque Cæsaris, & Catholicorum Statuum coacto consensu, firmata aut potius vulnerata erant, aliquandò ex eo capite in consequentiam trahi possent, quasi hæc præsentis Apostolicæ Sedis Legato actitata probatâque fuissent, sed ut eatenus tanquam res inter alios acta pro nullis haberentur.

(a) Fabii Chisii, Episcopi Neritonensis, & Nuntii Apostolici iteratam protestationem contra Pacem Westphalicam, omnesque sanctiones in ea conditas in præjudicium Ecclesiæ Romanæ, & S. Sedis Apostolicæ, per extensum dedit ante annum ad calcem Dissertationis de Pacificationibus Imperii circa Religionem, Plur. Reverendus & Magnificus D. Doct. BARTHEL in hujate Universitate Sacrorum Canonum Prof. celeber.

(b) Idem Bullam, quæ incipit: *Zelô Domûs DEI.* Romæ promulgatam, pariter integram exhibuit cit. loc.

§. VI.

INterim tamen non sine exemplo, soli Imperator, ^{Alii quoque Reges Cath. cum Augustana Confessione addictis de eorum exercitiis addictis subditis tolerandis transegerunt.} ac Status Catholici cum Protestantibus de eorum exercitiis addictis subditis tolerandis transegerunt. Fe- cerat idem jam antea Sigismundus Imperator cum Bohemis, Galliæ Reges cum Hugonottis, Rex Catholicus cum Batavis. Quemadmodum quoque post lustra neque Gæsarum, neque Catholicorum, sive Ecclesiasticorum, sive Sæcularium quispiam de validitate hujus illiusve pacis unquam dubitavit; imò omnes retrò Imperatores ad utriusque pacificationis observantiam vigore capitulationis sese eo usque obstrinxerunt, ^{Impp. vi Capitulatione ad observantiam pacifica-} donec nempè de religione aliter conventum fuerit: prout sua Sacra Cæsarea Regiæque Majestas CAROLUS VI. eandem sese observaturam promisit. (a) Hinc quoque

tionum
adstrin-
guntur.

que, ne quis vim ac valorem sivè Pacis Religiosæ sivè Westphalicæ, quæ ad prioris interpretationem subsecuta est, impugnare præsumat, severè inhibita est. (b) Quod ut strictius observetur, Augustissimus Imperator ipsemet ad animadvertendum in Authores Scriptorum Pacem Westphalicam oppugnantes per Capitulationem suam illuc ab inde (c) obstringitur, & germanus omnis ubique juramento firmat.

(a) Capitulat. Noviss. Art. 11. vers. wollen die guldene Bull 2c.

(b) Per Instrum. Pac. art. 5. §. 50. ibi: *Utriusque Religionis Magistratus severè prohibeat, ne quispiam publicè privatimque concionando, disputando, scribendo, consulendo Transactionem Passaviensem uspiam impugnet, dubians faciat, aut assertiones contrarias inde deducere conetur.*

(c) Art. 2. circa fin. vers. zumahlen auch diejenige 2c.

§. VII.

Tempori
& necessi-
tati pa-
rendum
est.

Probatum
est à si-
milis,

EX his satis, opinor, probatum esse, per Pacem Religiosam, & deinde Westphalicam Cæsares & Principes Catholicos purè permissivè (Cap. I. §. V. in fin.) se habuisse, nihilque eis imputandum, quòd tempori & necessitati inevitabili paruerint; nemo proindè neque unam, neque alteram pacem, sed potiùs necessitatem, ex quâ utraque descripta est, incuset. Quemadmodum enim in navigando tempestati obsequi prudentis est Navarchi, & ut aliquandò nave salvâ portum teneat, eamque subducatur periculo,

riculo, parte mercium per jactum perditâ, quod reliquum est, redimere; ita & Cæsaribus in administrando Imperio providendum fuit, ut cum minore jacturâ quædam deperire permitterent potius, quàm ut Antiquam Religionem Catholicam unâ cum Republicâ in occasum præcipitarent. Hoc enim verò malum facere non est, sed permittere, quæ impediri non possunt. (a)

Tum ex
S. Litt.

(a) Vid. 3. Reg. 22. & 41. & 2. Paralip. 17. vers 5.

§. VIII.

Quilibet, qui tantam Religionis causâ in Germania perturbationem, tamque fatales dissensiones legerit, non immeritò mirabitur, undè in gente tot abhinc sæculis sincerè Catholica Religione imbuta, & fidele tam repentina mutatio? undè sub Imperatoribus potentissimis juxtâ ac piissimis in Avitæ Religionis periculum tam funesta sequela? Verùm ex quo tempestas illa exorta sit, quoniam nec narratione, nec probatione indiget, rem ipsam Evangelicæ ponderationi subjiciendam brevibus puto, ubi à Christo statutum: *Vestrum non est nōsse tempora quæ posuit Pater in potestate suâ.* (a) Paucis tamen innuendum censeo: An. 1517. Bellum indictum Ecclesiæ ab Indulgentiis, quas promulgare cum prohibitum Lutherò, is à Leone X. Romano Pontifice post crebras admonitiones, Anno 1520. anathemate percussus; dein à Carolo V. Cæsare, cum videret Religionum discor-

Unde in
Catholica
Religionis
exitium
conspira-
tio?

Historia
refertur
de ortu &
Progressu
Lutherani-
smi.

Lutherus
Leone X.
Pontifice
Max ex-
communi-
catur.

*Hic ab
Electore
Saxonie
detinetur.*

*Lutheri
doctrina
contra Re-
ligionem
Romano-
Catholi-
cam.*

*Cur pluri-
mos patro-
nos inve-
nerit?*

discordiam maximos in Imperio esse producturam
turbarum impetus, nec eum à nova sua sententia avelli
posse, per Edictum Wormatiense solenniter proscriptus
est; at postquam regente eundem Saxonie Electore in
Alstetenſi recessu in Thuringiâ delitescens declinatô
periculô evasisſet, novæ quoque Religionis ex vete-
ris ruinis ædificandæ consilium sumens, Invocationem
Sanctorum, Sacrificium Missæ, Eucharistiæ sub
unâ specie sumptionem, Purgatorium, Hierarchi-
am Ecclesiasticam, Consilia ac dogmata Ecclesiæ
Antiquæ Catholicæ de præſentiâ Christi in Eucha-
ristia, antiquas Dei Cæremonias, aliâque plurima
quamvis jam à Christi, Apostolorum, ac Patrum
temporibus continuâ serie tradita, à Religione Catho-
licâ apertè cauta, & ab Ecclesia non interruptim sta-
bilita, tum concionando, tum libris editis perſtrin-
gere, atque privatâ authoritate abrogare, adeoque
Reformatorem Ecclesiæ agere incoepit, Christianam
vivendi doctrinam moralem, & sacra, & jura, &
bona Ecclesiastica liberaliter condonando. Quo præ-
vio credendi emolumento varios Electores ac Princi-
pes, & horum exemplo sensim subsequutas Civitates
Imperii Liberas, quarum viginti quatuor invenit ſe-
quaces, in foedus tacite habuit; ut præteream rusti-
cam per Germaniam seditionem, quâ ad trecente ho-
minum millia absumpta creduntur.

Cæſar deindè cum poſt multa colloquia de componendis diſſidiis tentata, videret omnia indies in pejus ruere, ſibiſque à Proteſtantibus formulam (b) Confeſſionis fidei ſuæ die 25. Junii Anno 1530. in Comitibus Auguſtanis oblataſ improbâſſet, interim tamen uſque ad 15. Aprilis anni ſequentis deliberandi ſpatium dediſſet, ediſtictioſque ut bona Eccleſiaſtica occupata reſtituerentur, nève inquietando Catholicos, eòsve ad nova attrahendo, quidquam novaretur, caviſſet, nihil niſi proteſtationes, & poſtea Smalcaldicum foedus Anno 1537. in ſe concitavit, (c) Proteſtantibus, ſibi innoxiam deſenſionem obtendentibus, ubi in facto tot Eccleſiæ, & Catholicos paſſim violentâ manu exſpoliebantur, quo factum, ut imminente graviffimo Chriſtianitati à Turcarum inundatione periculo, Cæſari tanquam Legitimo Capiti neceſſaria, & juſta petenti ſubſidia detrectarentur, ita quidem, ut dum Solimannus Viennam cum trecentis Turcarum millibus obſideret, & non Germania tantum, ſed & univerſa Europa Chriſtiana in extremo verſaretur diſcrimine, Proteſtantes, & otioſa ferè tota germania tantarum calamitatum Imperii decretoriam vix non aleam jacentis ſpectatrix confederint.

*Confeſſio
Auguſtana à Cæſare im-
probata.*

*Fœdus
Smalcaldicum
contra
Cæſarem
initum.*

*Vienna à
Turcis
obſeſſa.*

(a) Actorum 1. verſ. 7.

(b) Huic ſubſcripſerunt Joannes Elector Saxonix, Georgius Marchio Brandeburgenſis, Erneſtus & Franciſcus fratres & Duces Lüneburg. Philippus Hæſſiæ Landgravius, Wolffgangus Dux

Anhaltinus, & Civitates Imperiales duæ, Norimberga & Reutlinga. Accessere successu temporis alii Proceres & Civitates, fiduciam suam vel in potentia Unitorum Principum, vel in absentia Cæsaris eo tempore in propellendis Turcarum irruptionibus occupatissimi collocantes.

(c) Bellum tandem à Carolo V. contra Confoederatos Smalcaldicos suscipiebatur.

§. IX.

Carolus V.
quare Pro-
testantes
pro hosti-
bus Impe-
rii decla-
ratos pro-
scripsit?

OMnibus lenioribus mediis incassum tentatis Carolus V. Imperator, cum à Protestantibus vilipendi edicta sua, foedera, conspirationesque jactari, copias ac pecunias ad bellum faciendum colligi comperisset, eosdem pro hostibus Imperii declaratos proscripsit.

Protestan-
tes bellum
denunti-
ant Cæsa-
ri.

Primi Anno 1546. sub explicatis signis apparuere Protestantes Saxone, & Landgravio Hassiæ Ductoribus tantâ freti suarum virium fiduciâ, ut non modò bellum denuntiare Cæsari, verum Imperatoris etiam titulum eidem abrogare non dubitarent, eum compellendo : *qui pro Cæsare se gerit*. In ipso autem Bello Smalcaldico Anno 1546. cœpto, & Anno 1547. finito Joannes Fridericus Saxoniae Elector, & Philippus Hassiæ Landgravius, prioris exercitu in prælio ad Mulbergam fulo, capti, in Cæsaris potestatem pervenerunt, quorum uterque deinde, cum expectatione diutius sub custodia haberetur, Mauritius, & Albertus Marchio Brandenburgicus icto (ut suprà cap. 2. §. I. dictum) fœdere

dere cum Henrico II. Galliarum Rege, postquam poenipotentem usque Tiroleos urbem penetrâssent, Carolum Cæsarem occupaturi ad Passaviensem Transactionem tragicam hanc belli Civilis expeditionem perduxerunt, multa Protestantibus permittente Carolo, quæ prohiberi vi, & armis temporis circumstantiæ non patiebantur.

*Exitus
Bellis Mal-
caldici.*

§. X.

PRimam turbationis patriæ sementem fecerunt gemina Confessionis Augustanæ; prorumpens etenim Religionis libertas in exemplum, & vix non in libertinismum abierat, cum omnes ac singuli discrepantium opinionum Antesignani Sacram Scripturam contra traditiones orthodoxas interpretantes pari jure niti volebant, prædicente S. Apostolo Paulo de iis, qui prurientes auribus à veritate antiquâ auditum avertunt; nec non ipsis, qui aliis hanc viam aperuerant, Protestantium Theologis id ipsum confitentibus in scripto Electori Saxoniae, ac Principibus suis exhibito, teste Chytræo (b) in verbis: *Videmus, quanta mala ex hac divisione existant, quanta contumacia & petulantia Vulgi, quæ sectæ, qui errores quotidie proveniant.*

*Confessio
Augustana.*

Prima nempe ad fabulas Conversio Anabaptistarum fuit, qui in Roteranistas, Munzerianos, Adamitas, Stebлерos, Sabbatharios, Clancularios, Manifestarios, Dæmonifalvos, communia omnia habentes,

*Recensentur varia
Secta quæ
propulsa-
runt.*

In qua &
quot gene-
ra ipsi Lu-
therani
statim di-
scesserint?

tes, Condormientes, Ejulantes, Davidistas, Memno-
nistas, Polygamistas, in summa, in sectas quadraginta
& unam dimensi sunt. Anabaptistis proximi Sacra-
mentarii, quorum agmen Carolstadius, ejusque Sym-
mista Haldericus Zwinglius, & Oecolampadius duxêre,
minimum in triginta quinque discrepantes de fide opi-
niones abiêrant. Ipsi Lutherani statim Antiquæ Reli-
gioni adhuc proximiores in exordio suo in tria genera
discesserunt, nempe in molles, rigidos, & mixtos. Inter
molles reputati Adiaphoristæ sic dicti, quod constitu-
tiones, & Cæremonias Catholicæ Ecclesiæ inter adia-
phora collocent. Medii, seu mixti in semi-transub-
stantiatores, Extravagantes, Confessionistas, & Recal-
citantes divisi. Ne quid de Semi-Lutheranis memo-
rem, qui Lutheri doctrinæ de suis opinionibus assuerunt
varia, quorum minimum octodecim opiniones diversæ
numerantur. (c) Ex quibus apparuit, violatâ Ecclesiæ
unitate dissensionum nullum esse finem, & quæ facta,
non Spiritu Pacis, sed dissensionis subrepsisse.

Ubi non
est unio,
ibi nullus
dissensio-
nis finis.

(a) 2. Timoth. 4. vers. 3. & 4.

(b) in Histor. Confess. Augustanæ fol. 135.

(c) juxta Ulenberg. in vita Flaccii.

§. XI.

Unde Re-
ligio sic
dicta Re-
formata?

PORRò ex Lutheri sensu nata est, quæ à Calvi-
no nomen & formam habuit, sic dicta Re-
formata Religio. Hæc è Gallia sensim in Germaniam,

&

& Belgium illata spiritu infelici, quem prætulit prima editio Institutionum Calvini, exhibens pro symbolo gladium flammis circumdatum, cum lemmate : *Non veni Pacem mittere, sed gladium*, novis omnia tumultibus implevit, igne, sanguine & cæde. Itaque cum Religione tam inquietâ, tamque violentis nixâ principiis Pax visa est vix, aut ne vix quidem consistere posse diuturna; cum enim tam Augustanæ Confessioni addicti, quàm Reformati neque Ecclesiæ, neque Imperatoris & Imperii jurisdictionem recognoscere vellent, sed controversias etiam occasione Religionis, & Pacis Religiosæ motas, aut in Comitibus omnibus Statibus præsentibus, aut coram Commissariis utriusque Religionis æquali numero delectis disceptari, decidique postularent, cum facile prævidendum erat, se, qui nullo servato juris ordine ipsimet Actores ac iudices possessiones Ecclesiasticas contra tenorem Pacis occupârunt, per mandata *sine clausula* ad eorum, & quod interdicto *unde vi* consentaneum est, etiam ad fructuum à die occupationis perceptorum restitutionem, quæ multis aliquot auri myriadibus constituta esset, obligatum iri, ipsis Protestantibus Jurisconsultis Causæ suorum Principum in via juris obtinendæ diffidentibus; Primò quidem ad aleam belli decursum est. Verum, cum post tentatam tot præliis fortunam armorum pars utraque prudenti consilio ponderâset, se,

Qua fomenta calamitosissimum Germania bellum, quod post datas ultro citroque clades in Pace Westph. restinguendum fuit, reaccendi fecerunt?

si extrema persequeretur, exteris regionem ambientibus ludibrio & prædæ futuram, tandem transactione componere fatale bellum maluit, quàm luctuosam ancipitèmq; expectare victoriam, quæ victo victorique servile jugum imponeret.

§. XII.

An Religio
Catholica
dici debeat
tolerata?

Quibus ita compositis non injuriâ sæpius dubitatum & quæsitum fuisse memini; *rectène Augustanæ Confessioni, aut sic dictæ Reformatæ, aut vice versa alterutri Religioni junctus, Antiquam Catholicam Confessionem ac fidem appellare possit toleratam sive receptam?*

Responde-
tur ad
quæstio-
nem sub
distinctione.

Inprimis Cath. Antiq. Religionem omni ævo receptam statuere non dubitarem; deinde distinguendum omninò existimarem quoad Religiones singulas ex tribus nominatis: An quæratur habito respectu ad particularia territoria Statuum, ubi una Religio reliquis prædominatur, & tum hujus intuitu quadantenus, id est: quoad tolerantiam localem reliquæ, adeoque & Catholica videntur dici posse toleratæ. Ita enim in territorio Regis Borussiae quæ Electoris ac Domini multorum Principatuum, Catholici, & Augustanæ Confessioni addicti pro toleratis habentur, cum sic dicta Reformata Religio ibi sit dominans. Si verò consideretur Religio Catholica respectu totius Imperii, eo respectu minus rectè eandem pro toleranda habendam existima-
rem;

Quæ ratio-
ne Re-
ligio Ca-
tholica
minus re-

rem ; eò quòd ex Actis Receſſuum Imperii planum fiat, Electorem Saxoniae, & Haſſiae Landgravium, reliquosque eiſdem adhærentes initio, cum novitia eorum Religio Caroli V. Sententiâ proſcriberetur, nihil niſi ſecuritatẽ & liberum exercitium Confeſſionis ſuæ, & ſuſpenſionem Eccleſiaſticae iuriſdictionis poſtulâſſe. Hoc quid aliud eſt, quàm petere, ut tolereris, nève Legibus reus fias? De quo omne dubium exhaustum puto per expreſſa verba Pacis Weſtphalicae: *Salvâ per omnia Religione Catholica*, tanquam à Chriſtianis primis derivante, & unicè verâ, & unâ Eccleſiâ propter quam alia nunquam extitit, & quæ ſupra petram à Chriſto poſita durat continua.

*Et dicatur
toleretur
rata*

*Sed rectius
Lutherana
& Calvini-
nina pro
talibus.*

*quæ novi-
ter rece-
pta habenda?*

Enimverò perpendebant Proteſtantes, ſeſe tum quoad exercitium Confeſſionis ſuæ, tum etiam quoad bona Eccleſiarum occupata juſ nullum obtinere, neque ſibi contra Catholicorum actiones juſ ullum de jure competere poſſe, ideo id unum ſibi agendum cogitabant, ut impedirent, ne Legibus ſecum agi poſſet, quibus ſtantibus prætenſos tum violentis, tum clandestinis occupationibus titulos ſolem non laturos facilè agnoſcebant, id quod aſſecuti ſunt, Catholicis ad Pacis compoſitionem, & actionum adverſus ſe competentium ſuſpenſionem adactis, cui rei argumento eſt famoſum illud INTERIM. Sed quòd *interim* Antiqua Religio *per omnia Salva* ſtatuatur, exinde non invenio, eam inter *toleratas*

*Quid
actum in
famoſo illo
Interim?*

ratas aut *receptas* connumerari debere. Hoc verò fatendum credo, quod in specie ubi alia dominans est, pro tolerata quoad exercitium censenda veniat, recepta quippè ab omni ævo; & rursus eandem pro recepta statuendam existimo, ubi favore Domini Territorialis ultra normam Anni Regulativi aut illa, aut inter duas alias hæc, quæ dominans non est, recipitur ac toleratur. Cùm coeterum duas noviores toleratas semper atque receptas Pax ipsa denominet ac designet; Domino Territorii verò liberum omninò & cautum sit absque præjudicio propriæ receptas tolerare, atque tolerandas recipere.

Quid in
Pace Reli-
giosa?

Quid tan-
dem in Pa-
ce West-
phalica?

Per quod cùm temporales duntaxat induciæ usque ad definitionem futuri Concilii indulgerentur, neque ea suspensione sibi satis cautum Protestantes adverte-
rent, ulterius progressi, eo tandem rem perduxêre, ut ratione bonorum occupatorum neque intra-neque extra judicium stabilis, ac perpetuæ Pacis conservandæ causâ conveniri, aut interpellari possent, & suspensâ usque ad finalem Religionis compositionem jurisdictione Ecclesiasticâ, ipsis quoad Religionem ritus, ordina-
tiones, & constitutiones Ministrorum, sua libertas integra relinqueretur, nullumque impedimentum vel ob-
staculum injiceretur. (a) Id ipsum extensum Pace Os-
nabrugensi, (b) ut tamen (quod Deus prohibeat) de Religionis diffidiis amicabiliter conveniri non posset, nihil-

nihilominus conventio de retinendis iis, quæ primâ Januarii Anni millesimi, sexcentesimi, vigesimi quarti possederint, perpetua sit, atque ita Aug. Conf. addicti suspensionem actionum adversus se tempore non limitatam obtinuerunt.

Ex quibus utique infertur, negandum non esse, toleratam primitus libertatem Religionis Carolo V. Cæsari deberi, Catholicos in omnium eorum bonorum (uti monstrant à tot retrò sæculis memoriæ impressa ad irrefragabile diutissimæ possessionis testimonium Catholicæ Religionis vestigia) possessione indubitata fuisse; adeoque restitutionis remedia sine controversia, competiisse, quibus ubi per pacem renuntiârunt, utri sana ratione prædito tolerati videbuntur? an ii, quibus vindicias Lex ipsa tribuit, an verò illi, quibus Pacis causâ usus & possessio permittitur? Profectò ad prima devenire oportet rei cujusque initia (c) quæ si hac in parte curatius perpenderimus, nemo non agnoscat, tam Augustanam Confessionem, quàm sic dictam Reformatam Religionem, cum sensim utraque in Imperium irreperet, securitate duntaxat laborâsse distracto deinde per bella Ecclesiæ Protectore & Advocato Carolo V. eò excrevisse, ut eandem gratiam cum Antiquæ Religionis cultoribus adepti, nunc vere tolerati ac recepti habendi sint. Nec obstat dictis, si quis ex eo inferre velit, unam Religionem perinde ac alteram dicendam esse toleratam ac receptam, eo quòd

Concluditur Religionem Catholicam in Imp. Rom. Germ. minus, rectè dici toleratam.

Satisfit objectioni.

Inter utri-
usque Re-
ligionis
Status
qua sit
aequalitas,
adumbra-
tur.

in Pace Westphalica (d) conventum sit, ut inter
utriusque Religionis Electores, Principes & Status
omnes, & singulos sit aequalitas exacta, mutuâque,
ita ut. quod uni parti iustum est, alteri quoque sit
iustum; Nam licet hoc & verum certo respectu, &
venerandum iis omnibus esse debeat, qui tenerri-
mas Patriæ circumstantias aut nôrunt, aut ut boni
Cives, & charitatem colentes Christiani amant, dicta
tamen de Tolerantia & Receptione locali, nec non
de jure quærendo, non item quæsito amittendo
capienda esse quilibet facile intelliget, qui Catholicis
in Instrumento Pacis Religiosæ ab ipsis Protestantibus
Antiquæ Religionis prædicatum tributum esse lege-
rit, & sanâ mente cum æqua lance meminerit, non
sublatam, sed tantum suspensam esse jurisdictionem
Ecclesiasticam, neque de ea, quæ *Salva* manere de-
bet, sed de illis, de quarum tolerantia noviter, & qui-
dem sub conditione: *Donec de Religionis dissidio ali-
ter conventum fuerit*, adeoque *Salvâ per omnia Re-
ligione Catholicâ* plus cessum atque indultum obvenire,
quàm verbis & facto ab omnibus utrinque Compa-
ciscentibus expressum atque stipulatum fuit; Cum in
historica fide compertum omninò & innegabile sit,
Augustanæ Confessionis dogmata tum Antiquis Ec-
clesiæ Constitutionibus, tum ab Imperatore Maxi-
miliano I. in Epistola ad Leonem X. ex Conventu
Augustano data Anno 1518 & à Carolo V. Wormatiæ

Anno 1521. dein Spiræ Anno 1529. iterum Augustæ Vindelicorum in Comitibus prohibita primitus & damnata fuisse, & quorum in communionem Protestantes admissi sunt, hæc eis per Cæsarem, & Catholicos testibus Actis publicis primum denegata, ac dein ex indulgentia ob bonum commune Pacis, disponente sic eo, in cujus manu omnia sunt, permissa ac recepta fuisse. Satis ex his elucere puto quænam ex tribus suprâ dictis Religionibus, & quo sensu possint dici verè toleratæ, ac receptæ, cum & sano sensui omninò repugnaret, illam, quæ *Antiqua* prius & ab ævis fuerat religio, quam *salvâ per omnia* omnes compaciscentes & desiderârunt, & stabilierunt, inter toleratas aut receptas statuere, atque sic quod fuit ac dudum erat, pro novo baptizare velle, & asserere.

(a) Ita tabulæ Pacis Religiosæ art. 5. & 6.

(b) Art. V. §. 14. in fine : *Si verò, quod Deus prohibeat, de Religionis dissidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hac conventio perpetua sit, & Pax semper duratura.*

(c) L. Pomponius 15. ff. de negotiis gestis.

(d) D. Art V. §. Transactio 1. in fin.

(e) Matth. Cap. 13. vers. 24.

§. XIII.

Quia verò per præfatam Pacem Religiosam, ac subsequentem Westphalicam Principes, ac Status Catholicos, quibus de cætero exercitium reformandæ Religionis non minus, quàm aliis Augustanæ Confessio-

*Ingressus
ad Qua-
stionem*

fessione addictis eodem jure, eâdemque æquitate competere textus ipse docet, (a) Landsasios, Vasallos, & subditos suos cujuscunque generis, qui quacunque anni supra Millesimum sexcentesium vigesimi quarti parte publicum, vel privatum Augustanæ Confessionis exercitium habuerunt, in quieta possessione illius, unâ cum annexis: uti sunt constitutio Consistoriorum, Ministeriorum tam Ecclesiasticorum, quàm Scholasticorum, jus patronatûs, nec non templa, monasteria, hospitalia, Fundationes cum omnibus redditibus, accessionibus ac pertinentiis relinquere pacto tenentur; re ipsâ verò contingat, quòd Jus Sacrorum receptæ Religionis, & nominatio subjectorum ad hæc Consistoria, Ministeria Ecclesiarum Augustanæ aut Reformatæ Confessionis, Scholas & alia, in Principem Statumve Catholicum jam eodem anno decretorio jure hoc munitum & gaudentem devoluta sint; aut etiam Catholicus Princeps in Territorio Augustanæ Confessionis addicto, in quo Prædecessores sui id genus Præsentationum & Ordinationum peregerunt, successerit; hinc ratio Dubitandi moveri posset, an tutum illi sit, ejusmodi jura in subditos suos Aug. Conf. addictos exercere, qualia nempe Status Protestantes Territorii jure exercent? Summa rei videtur, quod non vacet culpâ, qui usurpat jurisdictionem sibi non competentem, ordinationes enim in Ecclesia Christi facere solius est potesta-

An, &
qua jura
Status Ca-
tholici in
subditos
Augusta-
næ Confes-
sioni ad-
dictos pos-
sint tute
exercere?

potestatis Ecclesiasticæ, cui expressis verbis primariæ, in S. Petro, & Apostolis, & per hos Discipulis jus clavium, & pascendi gregem Fidelium cura per prædicationem, Baptismum & remissionem peccatorum à Christo Domino, & non Regibus, Principibus, aut Magistratibus commissa; nam insanum foret supponere, Ecclesiam, quam HOMO & MAGISTER DEUS *super firmam Petram edificavit, & ad finem mundi duraturam* (b) declaravit, ad tempus, & personam unam restrictam, adeoque abhinc aut desertam, aut non reperibili novâ authoritate novam adstruere velle, cum una tantum Ecclesia, & extra hanc nulla salus præciso textu decreta fuerit. Per consequens delictum existimari posset, Ministros instituere, & coeteris sese ingerere muniis, quæ ex Antiquæ Religionis fide tantum Episcopali reservata constant potestati ac dignitati. (c)

Ratio dubitandi depromitur ab incompetencia Jurisdictionis.

Re tamen penitus inspectâ facilè dignoscendum venit in dictâ hypotthesi Pacis Religiosæ, ubi reciproca paciscentium omnium Lege Augustanam Confessionem, & Reformatorum Religionem recipere ac tolerare conventum fuit, neminem se obnoxium reddere, si ordinationes & Jura Sacrorum Religioni receptæ ac toleratæ conformiter jure quod obtinet territoriali, eadem Lege & fide præscribat, reliquaque peragi jubeat, quæ ex decantata illa Regula: *Cujus est Regio, illius quoque est Religio*, cuique

Resolutio questionis propositæ.

que Germanorum in suos subditos jure Superioritatis Territorialis exercenda competunt.

Removetur ratio dubitandi. Nec in recessu quidquam habet allata illa Ratio dubitandi, quòd receptarum ac toleratarum Religionum ordinationes, ac Ministros constituens, Jurisdictionem Ecclesiasticam contra Legem Christicolarum incompetenter usurpet; Cùm hic id tantum exerceatur, quod novâ Lege receptum, & ad certas temporis moderni aut futuri conditiones ac regulas tolerandum, mutuò statutum est; Notum præterea est ac compertum, quòd per Pacem Religiosam, (c) & deinde per Westphalicam, (d) Jus Dioecesanum, & Jurisdictio Ecclesiastica Episcoporum Catholicorum, non verò potestas, usque ad compositionem Christianam dissoluta Religionis certo respectu, & conditione positâ, suspensa sit, potestas enim in animam Catholici, sive Antiquæ fidei asseclæ nec suspensa unquam fuit, nec suspensionem Paciscentes voluêre; jurisdictio verò in res & personas, quæ Episcopis ademptæ fuêre, abs se corruerat. Proinde cum Ecclesiastica jurisdictio defacto sit impedita, utique res redit ad jus naturæ pristinum, quo stante sacrorum ordinatio ad Principem re sic constitutâ pertinuit; omnis enim res facilè redit ad naturam suam. (e) Quandoquidem igitur Religio, ut est virtus moralis Rerumpublicarum Moderatoribus pro parte, id est: quoad curam obsequii & executionis competiit, eoquòd finis humanæ societatis, quæ est

Jurisdictio Ecclesiastica ad primariam suam naturam quando redeat?

Quæ ratio ne jurisdictio Ecclesiastica etiam

tranquilla & socialis hominum vita, remotâ Religione obtineri nequeat, nihil video, quod nunc post latas Pacis Leges impediât, quo minus, cum nemo alius sit, qui Jure Divino hanc jurisdictionem, quoad superiorem Ecclesiasticum, suspensionem exercere possit, ejusdem exercitium Principi Politico per substitutam Territorii causam relinquatur. Durius enim verò certè foret dicere, in datâ hypothesis nullum rerum sacrarum receptarum judicem existere, aut subditis eam asserere, quàm Domino loci Catholico ejusdem exercitium attribuere; qui nisi ab alio fortius jus habente excludatur, fundatam habet intentionem ex eo, quòd datus ideò sit ei gladius, *ut sit Dei Minister, vindex in iram ei, qui malè agit.* (f)

Principi
Politico
relinquenda?

Atque id quoad Protestantes eò fortius militat, quòd apud eos sacrum sanctumque habeatur illud : *Cujus est Regio, illius est Religio.*

Probatum
tum quoad
Protestan-
tes.
Tum quo-
ad Catho-
licos.

Quoad Catholicos verò ad eximendum scrupulum facit, quòd Religioni Catholicæ conducibilius sit, ut Ministros suæ communitati diversæ Religionis, & ordinationes constituat Dominus Catholicus, quàm si circa hæc nullus sit, qui ordinet, vel personis singulis, aut communitati harum rerum libera administratio concedatur, per consequens nemo rationabiliter negabit, ubi Ecclesiastica Catholicorum potestas absque eo sese exercere amplius non potest, ea per Principem Sæcularem Catholicum pari Lege bene ac justè peragi,

In certis
circum-
stantiis in-
terrest Ec-
clesia In-
risdictio-
nem Fe-
clesiasti-
cam per
Principem
secularem
exerceri.

Suadente sic prudentiâ , & siccis verbis disponente Pace Westphalica , quæ Principibus Augustanæ Con-
fessionis in subditos alterius Religionis omnia illa asserit,
quæ contra Salvam Religionem Catholicam , extra
potestatem in animam , concedi poterant. Quidquid
igitur in supra posita hypothese Dominus Catholicus
facit circa prædicta spiritualia ex eadem Territorii Lege
in locis & rebus , quæ Catholicorum juri ac fidei am-
plius subjecta non sunt , sua tamen , hoc justè facit,
quippe quia ea peragit, quæ rationabiliter omitti aut dene-
gari non possunt. Nam prout aperta necessitas Tole-
rantiam ac Receptionem alterius Religionis justificat,
ita interest omnium suspensâ jurisdictione Ecclesiasticâ,
Principem Territorii illam habere, eumque Constitutio-
nes circa toleratarum ac receptarum Religionum Sacra
conservare ; hoc enim solo modo præcaveri potest , ne
populus Religioni ex causa urgente indultæ addictus,
cui promiscua, quod velit, credendi licentia permit-
tenda non est , deinceps in plurium novorum articulo-
rum doctrinam pronus abripiatur , prout per Pacem,
& tot S. R. I. Constitutiones sapientissimè cautum est,
nullam aliam præter tres sæpè dictas, Religionem reci-
piendam ac tolerandam esse.

(a) Vigore Instrum. Pacis Osnabrug. Art. V. §. 31.

(b) Matth. Cap. 16. vers. 18.

(c) Arg. Cap. Tua nos. X. de Homicid.

(d) S. Damit auch. 20. Pacis Relig. de Anno 1555. ibi
bis

bis zu endlicher Christlicher Vergleichung der Religion, die Geistliche Jurisdiction ruhen/ eingestellt und suspendirt seyn und bleiben.

(e) d. Art. V. §. Jus Dioecesanum. 48.

(f) L. si unus. 27. §. 2. Vers. quod & in Specie. ff. de Pactis.

(g) ad Rom. 13.

§. XIV.

EX modò demonstratis principiis prono velut al-
veo fluit, uti & ex Christiana regula in propa-
tulo est, quòd, quamvis ubi agitur de quæstione:
*An hoc, vel illud sit de fide? aut an hæc, vel illa
opinio sit hæretica?* Id definire non ad sæcularem,
sed privativè ad Ecclesiasticam potestatem pertineat,
uti imò probatur ex Sacra Scriptura. Ezech. 22. Sa-
cerdotes populum meum docebunt, quid inter san-
ctum & pollutum, & inter mundum & immun-
dum, ostendent eis: & cum fuerit controversia, sta-
bunt in judiciis meis, & judicabunt Leges meas, &
præcepta mea. Argumento quoque deducto ex Deu-
teron. 17. vers. 8. ubi DEUS illis, qui dubitant circa in-
telligentiam Legis Divinæ, præcipit, ut ascendant ad
Summos Sacerdotes, atque ex eis quærant solutionem,
subjungens: *Quæ indicabunt tibi judicii veritatem,
sequerisque sententiam eorum.* Quod, si necessarium
visum fuerit pro Statu Legis Mosaicæ, multò magis
militabit pro Statu Legis Novæ, quæ non circa figuras,
cruenta

Decisio
causarum
fidei non
competit
Principi-
bus Laicis.

Probatum
ex
S. Scriptu-
ra.

cruenta sacrificia, & cæremonias tantum occupatur ut vetus, sed altissimis, & ab humano intellectu vix comprehensibilibus, ac per obsequia fidei credendorum constat articulis. Quò etiam facit.

Tum ra-
tione.

2dò, Quòd ostendi non possit, quisnam Principi Sæculari aliquid circa Sacra, Sacramenta, fidem, aliave Religionis negotia definiendi potestatem concesserit; Inprimis *non Christus Dominus*: nam hic Petro (uti supra monitum fuit) & Apostolis, eorumque Successoribus nunquam interruptâ serie claves Regni Cœlorum unâ cum ligandi solvendique potestate concedidit, & pascendas oves, id est: fideles dirigendos docendosque (asserto, tot verbis ipsius Evangelii, ac Divorum Apostolorum Petri & Pauli effatâ meridiano sole, clariore) commisit, non autem Tiberio tunc Imperanti, nec Herodi, aut Pilato. Deinde non etiam *populus & subditi*: hi enim nihil aliud, quàm quod ut membra corporis merè politici habuerunt, id est: potestatem merè politicam conferre potuerunt, spiritualia verò dijudicare, & in iis à falso verum separare ab hac potestate est remotissimum, ejusque phæram activitatis planè superat. Hinc rectè concludit Doctor Angelicus (a) verbis: *Quæ autem sit ad veram beatitudinem via, & quæ sint impedimenta ejus, ex Lege Divina cognoscitur, cujus Doctrina pertinet ad Sacerdotis officium.* Juxta illud Malachiæ 2. *Labia Sacer-*
dotum

Tum au-
thoritate
SS. Pa-
trum.

dotum custodient scientiam, & Legem requirent de ore ejus. Sic & Apostolis dictum: (b) Spiritus Sanctus posuit vos regere Ecclesiam DEI; Hæc autem regitur verbum DEI interpretando, docendo, & errores corrigendo, quæ omnia ab eadem radice proveniunt. Hoc & agnovit Justinianus (c) constituens: Si Ecclesiasticum negotium sit, nullam communionem habento Civiles Magistratus cum ea disceptatione, sed Religiosissimi Episcopi secundum Sacros Canones finem imponunto. Quod subsequentes tot piissimi Imperatores, & sæcula omnia per tot Conciliorum, Regum, ac Principum, capitularia & constitutiones uno semper ore & facto venerati sunt. Hinc Hofius Cordubensis Episcopus unus ex Patribus, qui primo Nicæno Concilio interfuerunt, Constantium Imperatorem redarguit his verbis: Desine quæso Imperator, ne te misceas Ecclesiasticis, sed potiùs ea à nobis disce. Tibi DEUS Imperium commisit, Nobis, quæ sunt Ecclesiæ, concredidit. Et ad eundem Leontius Episcopus: Miror, quomodo ad alia vocatus aliis rebus te immisceas, militaribus enim & Politicis præfectus, in his, quæ ad Solos Episcopos pertinent, præesse vis? Quibus primorum Conciliorum Romanæ, & aliarum Sedum Statuta, plana Ecclesiæ autoritate notoriè adstipulantur, nec est, quòd hìc desuper ulterius vagemur, & pluribus autoritatibus probemus, cum in casu (quo de fidei controversia, aut etiam de quæ-
stione:

itione : *An hac, vel illa opinio antiqua fidei sit, aut hæretica?* definiendâ tractatur) pro Ecclesiastico Superiore etiam militet textus expressus in cap. ut inquisitionis. 18. §. prohibemus de Hæret. in 6. ibi : *Ne iudices seculares de hoc crimine quoquo modo cognoscant, cum N.B. sit merè Ecclesiasticum.* Ubi significantur dicitur : *quoquo modò*, id est, nec principaliter, nec incidenter.

Potentius urget 3^{tiò} dictum Christi : (d) *Si autem Ecclesiam non audiêris, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Ubi non dicitur, habendum pro Ethnico, qui Principem non audiêrit, huic enim resistens fit rebellis, at hoc asseritur, si quis Ecclesiæ judicio contradixerit, habeatur ut Ethnicus. Quare nec Christus in Novo Testamento ea, quæ Dei, cum illis, quæ Cæsaris sunt permixta voluit, prout in Antiquo & idem Deus præcepit, & contra-facientes non interruptim punivit. Ex quo evidenter concluditur, in his, quæ fidem & Ecclesiam concernunt, Ecclesiam, non Principem, legitimum existere superiorem, & ab ejus dependere judicio, quem gremio suo dignum, quémque exclusum pronuntiet. Quod ipsum omnibus ac singulis in Pace Religiosa & Westphalica Compaciscentibus Summæ curæ fuisse vel ex eo patet, quòd in utraque nil de forma credendi, sed tantum de norma tolerandi, ac pacificè invicem convivendi ratione, magnâ utrinque prudentiâ providentiâque cautum fuerit; quodque Pax ap-
pelletur

Concludi-
tur ad Ec-
clesiam
pertinere,
controversi-
as fidei ju-
diciali po-
testate di-
rimere,

pelletur *Religiosa*, neutiquam tamen sit *Spiritualis*, *Religiosa* quidem, quoniam *Religioni* data; non verò *spiritualis*, utpotè non dogmatica circa fidem, sed *normalis* merè, & tranquillatis publicæ in Imperio *regulativa*.

(a) Divus Thomas de Regimine Princip. Lib. I. cap. 13.

(b) Act. 20. vers. 28.

(c) in Novella 123. cap. 21. in fin.

(d) Matth. 18. vers. 17.

§. XV.

EAdem ratione actus contra constitutiones Pontificias Legis Naturalis, vel Divinæ declarativas, ex cathedra promulgatas circa materiam ad morum naturalium, & Evangelicæ veritatis moralis honestatem pertinentem, saltem quoad forum internum, Ecclesiæ jurisdictioni subjiciuntur. *Quinam prater actus jurisdictionis Ecclesiasticae subjiciunt.* Quod addo: Quia quandoque ob speciales circumstantias Potestas Civilis in foro externo ejusmodi actus posthac potest & præcipere & permittere. Verumtamen postquam aliquid esse de fide, sive per Sedem Apostolicam, sive per Concilia Generalia, fuit definitum, & hanc sic *Punitio Criminis hæreseos est mixtè feri.* declaratam hæresin quispiam complexus esse convincitur: quod tamen in Germania super receptis ac toleratis Religionibus sentire non evenit: contra hunc quoad punitionem, etiam jurisdictionem Potestatis Civilis esse fundatam non est dubium. Ita Zoësius, (a) & Schambogen (b) notanter punitionem, non verò definitionem

H hære-

Alii tenent
contrari-
um.

hæreseos ad crimina mixti fori referentes, tum quòd aliàs per eam Reipublicæ tranquillitas, & totus rerum omnium ordo convellatur, tum etiam quòd Imperatorum, ac aliorum Principum tanquam Ecclesiæ Protectorum incumbat officio contra contemptores Legum, & Definitionum Ecclesiasticarum insurgere, ut ea, quæ ab Ecclesia definita sunt, validioris sint observantiæ. Hæ saltem Leges Catholicorum sunt, interim hic locus non vacat, aliorum mentes, aut usus latiùs attingere. Contrariam quidem sententiam tuetur Farinac. (c) Benedictus Capræ, (d) Carpzov. (e) Barbosa, aliique cum glossa in cap. *Ut inquisitionis* 18. *vers. quoque.* add. Jodoc. Damhauder, (f)

(a) Ad Decretales Gregorii IX. tit. 1. num. 4.

(b) Ad Jus Canon. tit. 2. De Constit. num. 34.

(c) De hæres. quæst. 186. num. 252. & de Inquisit. Lib. 1. num. 127.

(d) Repetit. Jur. Tom. 6, in Clementin. Dispendiosam. de Judic. n. 32.

(e) Pract. Crimin. p. 3. q. 110. num. 88.

(f) In praxi rer. Crimin. num. 54.

§. XVI.

QUod attinet mentem Aug. Conf. Addictorum, aut sic dictorum Reformatorum, posteaquam Protestantes in rebus ad Ecclesiam fidemque spectantibus Apostolicæ Sedis, & potestatem & congruum examen recusârunt, œcumenicæque Synodi judicio cessêre, quod in limine tantâ contentione
omni

omni ex parte desideratum erat, atque in ea cum
Episcopis voces decisivas contra totam priorum Con-
ciliorum formam obtinere contenderunt, ipsis autem
non Papam, non Episcopum, non Traditiones, sed
solam Scripturam dirimitricem Controversiarum Re-
ligionis & reaccessum ad Ecclesiæ Catholicæ unitatem
nonnisi Dei, qui pacis est author, speciali aspirante
gratiâ, prout hanc ipsam proloquium Instrumenti Pa-
cis Westphalicæ supponit, sperare videtur; nam ipse
Solus Sanctus, Solus altissimus, solus in manu habet
corda, ut sicuti quam mundus dare non potest, sed
suam insufflat & impertitur Pacem, ita & solus infe-
lici germaniæ, quæ triplici Religionis spiritu regitur,
unum & antiquum spiritum nunc misericorditer red-
dere possit, quo tandem restituatur *unum corpus in
vinculo Pacis, occurrens in ædificationem Corporis
Christi in unitate fidei, & agnitionis Fidei Dei.* (a)

*An Chri-
stiana
compositio
Dissidii
Religionis
sit speran-
das.*

Præsensere idipsum, qui Paci Westphalicæ con-
ficiendæ fuere præpositi, eâque de causa *Instrumen-
to* dictæ Pacis (b) tam sanctè, tam solertur, ac toties
inferuere, ut quicunque, seu Catholici, seu Augustanæ
Confessionis Status die prima Januarii Anni mille-
simi, sexcentissimi vigesimi quarti, bona Ecclesiasti-
ca immediata possederint, *ea omnia, & singula usque
dum de Religionis dissidiis per DEI gratiam conven-
tum fuerit, tranquillè & imperturbatè possideant;*....

Si verò, quod DEUS prohibeat, de Religionis dissidiis amicabiliter conveniri non possit, nihilominus hac conventio perpetua sit, & Pax semper duratura.

(a) Ad Ephes. 4. vers. 4.

(b) Art. V. §. 4.

§. XVII.

An bona
Ecclesi-
arum per
Pacem Re-
lig. &
Westpha-
licam tutè
saculari-
zari po-
tuerint?

Actum hic egerim jam post vulneratam causam movendo quæstionem: An isthæc bona ea tempestate per Pacem Religiosam, ac subsecutam Westphalicam tutò pro dimissis agnoscere ac concedere, sive, ut terminò receptò utar, sæcularizari potuerint? siquidem ut supra statim (in Princip. cap. 2. §. I.) utramque Pacem per illas temporum ac rerum circumstantias rationabiliter initam, & licitam fuisse asserui, prolixius deductum est, hoc loco meminisse contentus, *Sæcularizationis* vocabulum latinæ puritati incognitum, usu invaluisse tempore Pacis Westphalicæ ob sermonis compendium; eoque designatur actus, quo res Sacræ, vel Ecclesiastico nexu in cultum & servitium omnipotentis Dei directè vel indirectè obstrictæ revocantur in conditionem sæcularem, sive ab eo nexu prorsus liberantur.

Principi-
bus non li-
cet bona
Ecclesi-
arum sacu-
larizare
vi alii
Dominii.

Ejusmodi porrò Sæcularizationem quidam licere volunt Principibus ex capite Dominii eminentis, quasi res Dei, ac Sancta ejus Ecclesia sint instar privatorum, qui vitam, & quem ipsi trahunt spiritum, communi salutis,

saluti, nedum bona, obligati sunt impendere; ajunt enim, qualemunque hominum coetum, adeoque & eum, qui vocatus est in communionem fidei, & Sacramentorum, intuitu Reipublicæ privatorum conditionem subire, ac discriminari à Republica, tanquam partem integri ab integro.

Verum utut admittam potestati sæculari jus esse exigente necessitate, vel magna utilitate publicâ vi Domini eminentis suo modo utendi bonis subditorum; eandem tamen rationem esse nego & pernego rerum sacrarum, ac earum, quæ DEO & Ecclesiæ consecratæ sunt. In Reipublicæ subsidium Princeps auferre potest bona privatis, quoniam & quoad personas, & bona ejus potestati subjiciuntur; bona Ecclesiæ nullius sunt hominis, sed DEI sunt. Quo jure Domini vindicabit sibi inferior ea, quæ illata sunt in Sanctuarium Domini Dei? Valet hic illud Christi: *Date ea, quæ sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo*, cujus dominium eo, quod homines sibi tribuunt, dominio eminenti longè est eminentius, nec divagari de super necessum puto.

Unde & in Edicto restitutorio Ferdinandi II. dicitur: Ecclesiasticæ foundationes, ac bona Divini juris sunt, & ad solum Deum, & Ecclesias vigore foundationum pertinent. Quo etiam facit illud S. Ambrosii ad Valentinianum Imperatorem, dum Mediolani pro Arrianis Ecclesiam posceret, intrepidè scribentis: (a) *Noli te gra-*

Utpote quorum jurisdictioni hæc non substant, uti bona privatorum.

Quod probatur tum Authoritate S. Patrum.

Tum ex
Sacris li-
teris;

vare Imperator, ut putes in eis, qua Divina sunt, Imperiale aliquod jus habere. Hinc patheticè DEUS ipse (b) conqueritur iratus: *An spoliet homo DEUM, quemadmodum vos spoliastis me? & dicitis, qua in re spoliamus Te? decimis & oblatione*, puta: bonis oblatione fidelium DEO dicatis.

Tum deni-
que ex ju-
re Cano-
nico.

Non igitur tanti est dominium eminens, ut manus extendat in bona DEO sacrata, prout agnovit quoque, etsi gentilis Jurisconsultus Paulus (c) pronuntians: *Quod nullius esse potest, id ut alicujus fieret, nulla obligatio valet efficere.* Nec perinde jurisdictioni Principum Ecclesiasticæ Personæ, ac Laici subsunt, utpote quæ non solum humano, sed etiam Divino jure à Sæcularium personarum exactionibus perhibentur immunes, (d) nec ad collationem subsidiorum regulariter obligantur, (e) nisi Episcopus, & Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem conspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes necessitates, vel utilitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, id viderint necessarium; atque spontaneè potius ad conservandam illam protectionem publicam concurrant, quâ & ipsi feliciter fruuntur & gaudent. Proinde non eâdem decempedâ dominii eminentis in bonis Ecclesiarum, quâ in bonis subditorum Principibus esse utendum, in aperto est.

(a) ut habet Epist. 33. ad Marcellin.

(b) Malach. 3. vers. 8.

(c) in

(c) in L. 182. ff. de Reg. jur.

(d) in Cap. Quanquam. 4. de Cenfib. in 6.

(e) Juxta Cap. Non minùs 4. ✕ de immunit. Eccles.

§. XVIII.

PRæstat igitur, si de Sæcularizatione bonorum Ec-
clesiæ quæritur, ad necessitatem gravissimam, ex-
tra quam Principi hoc remedium adhibere fas non est,
recurrere; siquidem jus illud, quod ea, quæ DEI
sunt, DEO: & quæ Cæsaris, Cæsari reddi præcipit,
ac quæ DEO semel dicata sunt, ad humanos usus am-
plius transferri prohibet, non est ex numero illarum
Legum immutabilium, ut bonorum ejusmodi ad pri-
stinam conditionem sæcularem translatio non possit ne-
cessitatis circumstantiâ saltem ad tempus, cohonestari;
sicut cohonestatus fuit actus, quo David in necessitate
panes propositionis comedit, *quos non licebat ei come-
dere, neque his, qui cum eo erant, sed solis Sacerdoti-
bus.* Ad quod exemplum Christus ipse (a) provocat.

Quemadmodum quoque urgente durissimo ne-
cessitatis telo Religiosissimi Hebræorum Reges hoc
Sæcularizationis remedio usi leguntur, ita quidem,
ut eos Prophetarum nemo hoc nomine coarguerit. Sic
Hafaëli portarum Hierosolymæ claustris incubanti ma-
gnam vim auri ex templi Gazophylacio sublatis misisse
legitur Joas. (b) Ezechias Assyriorum Regi Sennache-
rib propitiando confringens ipsas templi valvas, nec
tem-

*Causa uni-
ca & ve-
ra, ob
quam bo-
na Eccle-
siastica
possint sæ-
culariza-
ri, est sum-
ma neces-
sitas.
Assertio
firmatur
ratione.*

*Probatum
quoque
variis
exemplis
ex S. Scrip-
tura.*

temperans sibi à laminis proriæ devotionis ardore suffixis, & omne argentum, quod repertum erat in domo Domini, ut conflaret summam trecentorum argenti, & tringinta talentorum auri, cum propriis thesauris obtulit. (c)

Non potuit
aliter re-
stitui quies
& tran-
quillitas
in Germa-
nia, quam
per Sæcu-
larizatio-
nem bono-
rum Ecclē-
siarum.

Si lubeat fateri, quod res est, in fatali tamque diuturno, quo premebatur Germania bello, ejus in occasum inclinante fortuna, non aliud conciliandæ Pacis necessariæ magis, quàm decoræ remedium supererat, nisi Ecclesiasticorum (quorum restituendorum causa tantos motus accenderat) bonorum sæcularizatio; aliàs vastatis omnibus Imperii Provinciis, tot urbibus dirutis, & quasi suis sedibus evulsis, maxima incolatum parte, aut hostili ferro, aut inediâ consumpta, neque sufficientibus post tot expensas auri myriades in ultiores expeditiones ærarii viribus, Germaniam in ipsa Germania vix reperturi fuisset.

Domini-
um bono-
rum Ec-
clesiarum
per Sæcu-
larizatio-
nem nen-
quam
transla-
tum est in
Protestan-
tes.

Qua tamen Sæcularizatione non hoc actum dici potest, quasi Imperator ac Catholici in Protestantes Status dominium eorum territoriorum à tot sæculis ad Ecclesias, earumque Ministros spectantium transtulissent; non enim eorum dominium Cæsar, aut Principes Catholici sibi vendicârunt, nec Ecclesiæ non consentienti adimere potuerunt; at solummodò, cum ipse ea recuperandi, aut defendendi non superellet, in sæculi nomina abire permiserunt, eorum defensione sese abstenturos polliciti. Quam tituli ju-
stitiam

stitiam, & fidei bonitatem Pax Westphalica ipsa per conditionem & formulam hanc: *Donec controversia Religionis amicabili partium conventionem universali definita fuerint*, non obscure innuere videtur, fors tunc jam memor: *Alia esse judicia DEI, & alia hominum.*

Sæcularizatio itaque bonorum Ecclesiasticorum exigente summa necessitate, maximè ubi ad superiorem Ecclesiasticum aditus aut haberi nequit, vel est perdifficilis, aut periculosus, aut planè frustraneus, ex parte Principis, utpotè permissivè se gerentis, & defensionem subtrahentis extra noxam esse, suadente rerum impossibilitate, confitendum videtur. Extra hunc casum Princeps in Ecclesiæ bona se ingerens non rectè suo fungeretur officio juxta illud: (d) *& erunt Reges Nutritii tui.* Illa verò sæcularizatio, quæ Ecclesiastici superioris consensu & auctoritate perficitur, ex causa quoque majoris utilitatis fieri posse, non ambigitur. (e)

Concludetur sæcularizatio bonorum Eccl. in casu gravissima necessitatis extra noxam esse.

(a) Matth. 12 vers. 4.

(b) 2. Reg. cap. 12. vers. 17. & 18.

(c) 4. Reg. cap. 18. vers. 14. & seq.

(d) Isaïæ cap. 49. vers. 23.

(e) Juxta Cap. 1. & 7. de reb. Eccles. non alienand.

§. XIX.

Pari ratione ex Cap. 2. §. XIII. circ. princip. abundè liquet, Principem Catholicum dispensâ per Pacem Religiosam, & Westphalicam *An Princeps Catholicus possit Pacem Rel.*

Religionis
subditis
suis Aug.
Conf. ad-
dictis or-
dinationes
Ecclesiasti-
cas præ-
scribere
possit.

jurisdictione Ecclesiasticâ Consistoria pro suis subditis Augustanæ Conf. addictis constituendo, ordinationes Ecclesiasticas receptæ Religionis conformes inducendo, licitè ac de jure aggere. Sicut enim ad occurrendum querelis subditorum contra stabilitat suæ Religionis Principia, & dictamina conscientias suas gravari obtinentium, prudenter observandum est, quod pacto conventum fuit; ita vice versa ejusmodi ordinationes juxta traditas eorum Religionis regulas rectè præscribuntur, eo duntaxat fine & principio, ut stabilitâ communiter jurisdictione Ecclesiasticâ, vi potestatis naturalis & Civilis Dominus Territorialis tanquam positum circa ejusmodi sacra Reipublicæ Caput inter subditos tranquillitatem obtineat, quæ nunquam stabit immunis à turbis, si absque Ministris & regulâ populus fluctuans omni vento doctrinæ circum ageretur, cum tres tantum in Germaniâ receptæ sint Religiones. Undè sequitur

§. XX.

An Domi-
nus stante
Pace Relig.
& Westph.
novum
dogma nec
tolerare
sed probi-
bentem
docentem
punire

ATque, cum jam suprâ (§. XV. h. cap. 2.) in genere definiverimus, in quantum Dominus Catholicus contra hæreses intra Territorium suum grassantes ex vi potestatis executivæ procedere possit, in casu, quo jurisdictio Ecclesiastica suum vigorem retinet; ex illis facile concluditur, privative eundem suspensâ (veluti per Pacem publicam contigit) jurisdictione Ecclesiasti-

siasticâ in Docentes falsam, & non toleratam Religio-
nem, & seditiosis concionum fabellis populum com-
moventes tanquam Pacis publicæ turbatores, prout de-
licti gravitas & Reipublicæ status exigit, animad-
vertere posse & debere. In fomite quippe præfocan-
dum est malum, quando adhucdum crimen in paucis
est, ut ad omnes terror & agnitio perveniat, post-
quam enim contagium majorem populi partem infe-
cit, animique pietatis aut hypocriseos aperte non recep-
tæ glaucomate fascinati sunt, severioribus remediis rem
irritari potius, quam sanari tristi experientia, omni
ævo compertum est.

Quamobrem errantium multitudo, modò à sedi-
tionibus turbulentis abstineat, benignius habenda, sæpe
enim diæta curat, quos phlebotomia perdidisset. Bel-
gium testis est, in quo, postquam Philippus II. Rex
Hispaniarum liberis Provinciis Hispaniæ Inquisitionis
insuetum, ut illi interpretabantur, jugum imponere
statuit, infinitis cladibus Theatrum apertum potius,
quam provisum & cautum fuit, nimio Zelo ac fervore
Religionem Antiquam à Provinciis, maximam par-
tem Religionis ab obsequio Regis avellente.

Nec felicior fuit in opprimendis per duras
Quæstiones in Gallia Hugonotis Franciscus I.
ejusque Successor Henricus II. nam sic nex ex-
tinctâ scintilla, nec incendiorum flammæ sup-
pressæ fuerunt, quin potius contra Reges suos

possit, &
quemodo?

Docet id
ipsum hi-
storia &
Eventus
tum in
Belgio.

Tum in
Gallia

numerosis exercitibus stipati Caput extulere Viris armisque potentes, ut Historiæ satis notant.

Non armis,
sed viris
doctis &
probis præ-
stat erran-
tium mul-
titudinem
ad veram
& sanam
doctrinam
Lege Eu-
angelii as-
serta con-
ciliorum
veritate
& fide
historia
Ecclesiæ
cum lumi-
ne ac dono
fidei redu-
cere.

Præstat igitur Viros pietate morum, scientiâ & doctrinâ Evangelii, Historicæ Ecclesiasticæ, ac Conciliorum fide præstantes seligere, qui errantes suaviter reducant telis doctrinæ, pietatis & sapientiæ, cum pertinacibus intrepidè, cum falso Zelo illulis piè ac benigne, cum frigidis seriò, cum dubiis clare ac confidenter, cum omnibus prudenter tractare sciant, studeant ac norint, & quibus vera sæpius Religio calumniolè depingitur, falsò præconceptas opiniones adiungere, al-
laborent.

§. XXI.

Quoniam verò, ut recte docet Concilium Tridentinum, (a) nihil est, quod magis ad pietatem, & DEI cultum assidue instruat, quàm eorum vita & exemplum, qui in sortem Domini vocati se Divino ministerio dedicârunt, danda est opera, ut Episcoporum, Prælatorum & Clericorum vita & mores populo nunquam scandalo, semper sint exemplo.

Per quas
Græcæ Ca-
tholicæ
regi oportet.

Præcipue verò tales Catholico gregi præficiendi sunt Episcopi, qui per meritum suffragia ad Pedum, & Insulam pervenere, ac qui, quæ suæ sint partes agnoscant, seque ad labores, & sollicitudines pro DEI gloria vocatos esse intelligant. O quantum valet unius Episcopi vigil oculus, ut ab ovili Christi lupos arceat!
quàm

quàm alte in animos fidelium veri Pastoris illabitur charitas, qui aberrantes requirit oves, ut ad Ecclesiæ ovile exemplo magistri Christi, præeundo foeliciter ac suaviter reducat! cum jugum ejus suave sit & onus ejus leve, nempe volentibus, ac mandatis ejus obedientibus, & cooperantibus.

Si præterita repetamus, quid tot diversarum opi- ^{Unde tot} nionum viam patefecit? nisi quòd, ut Epistola D. Pauli ^{diversa} (b) prognosticat, tunc vaticinii, nunc veritatis ratio ^{Religionum.} evenerit, atque ut egregie inquit Florimundus Ray- mundus, (c) cum nonnulli Pastorum genio indulgerent, & divitiarum deliciis immerfi in utramque aurem dormirent, tum vetus ille Ecclesiæ militantis hostis Diabolus muros Ecclesiæ pluribus in locis male custoditos adoriri opportunum duxerit. Inde ruina populi, inde tot animarum defectio; & quid miri est? *Totius Familiæ Domini* (verba sunt Sacratissimi Concilii Tridentini) (d) *Status & Ordo nutare incipit, si quod requiritur in Corpore, non inveniat in capite.*

(a) Sess. 22. cap. 1. de Reformat.

(b) 2. Timoth. 4. vers. 3. & 4.

(c) In Histor. de ort. & progress. hæres. Lib. 1. cap. 1. num. 2.

(d) Sess. 24. de Reformat. cap. 1.

§. XXII.

Dixi (§. XX. in princ.) eos, qui ab Avita ac re- ^{Quare qui} cepta fide discedentes præter Religiones To ^{præter To} lera- ^{leratas Re} ^{lig. vera}

*dogmata
cudunt, &
turbas mi-
scunt, se-
veritas
coercendi?* leratas in Imperio novas de fide opiniones cudunt, mi-
sent turbas, nec moniti desistunt, meritò severius coër-
cendos esse, sunt enim de facto turbatores Statûs Pu-
blici, adeoque geminato sese flagitio contaminant, &
sunt contaminatores Legum patriarum.

*Non est pe-
nes status
alias sectas
tolerare;
licet vel-
lent paci-
ficè & pri-
vatim vi-
vere?* At nec eos immunes à poena relinquendos cen-
seo, qui Christianam quidem, attamen falsam & ul-
tra Religionem Toleratam quamvis privatim, ac sine
scandalo amplectuntur. Quod enim per Tractatus Pa-
cis Religiosæ, ac subsecutæ Westphalicæ (a) in Imperio
Romano-Germanico tribus his Religionibus datum est,
in consequentiam non temere producendum est, nec
vaga opinionibus omnibus indulgenda libertas; itaque
neque tales tanquam insontes relinquendi, nam licet in
publicam tranquillitatem non perinde peccent, veren-
dum tamen est, ne tacitum virus dissimulanter in alios
diffundant, ideoque à talibus cavendum, monet Apo-
stolus ad Titum: (b) *Hæreticum hominem post unam
& secundam correptionem de vita, sciens: qui subver-
sus est, & deliquit, cum sit proprio iudicio condemna-
tus.* Præterquam quod & ipsa Pax Westphalica desu-
per aperte loquitur.

*Quomodo
Hæretici
sint puni-
endi?* Et quia pro mensura delicti debet esse correptio-
nis & poenæ modus, in id genus homines mitioribus
plerumque viis, quales sunt confiscatio, relegatio, aut
graviorum quandoque onerum impositio, principem
uti, non erit inconveniens, ut vel in ipso poenarum
mode-

moderamine dementiam agnoscant, & temporalium rerum jacturâ perterriti, vel relinquant impediētem animositatem, vel illam compellantur amplecti veritatem, pro quâ obdurata aures sufficere stulte asserunt. Atque idem suggerit Gregorius ille Magnus: (c) *Si Rusticus, inquit, tanta perfidia & obstinationis fuerit inventus, ut ad DEUM minimè venire consentiat, tanto pensionis onere gravandus est, ut ipsâ exactionis pœnâ compellatur ad rectitudinem festinare.*

Itaque qui à recepta Religione descivit, cogetur indirecte per extrinsecas afflictiones calamitate suâ doctus respicere. Et cur per brachium Potestatis Sæcularis non cogeret Ecclesia perditos filios, ut redirent, si perditii filii cœgerunt alios, ut perirent? (d)

(a) Instrum. Pac. Osnabr. Art. VII. in fin.

(b) cap. 3. vers. 10. & 11.

(c) Can. Jam verò. Caus. XXIII. Quæst. 6.

(d) Can. Schismatici Caus. XXIII. Quæst. 6.

§. XXIII.

PRædictis non obstat, si quis objecerit fidem esse donum DEI, & quia donum non datur nisi volenti, eam debere esse liberam juxta effatum S. Augustini:

(a) *cætera potest homo nolens, credere verò non nisi volens.* Unde optime scribit Lactantius: (b) *Quis im-
ponet mihi necessitatem vel credendi, quod nolim, vel
quod velim, non credendi.* Nam R. Imò: Omnis vir-

*Ad object.
neminem
cogi posse
ad fidem,*

*Resp. imò
explendum*

tus

tus est donum DEI, utpote qui est fons, & Author omnis boni, & tamen ob omisſum actum virtutis præceptum juſtè punimur, adeoque qui non allicitur ad illum virtutis amore, poenarum tamen metu rectè compellitur, porrò fides eſt & lumen, quod Miſericordia DEI nunquam negat, ſi qui dubius eſt, ſincerè petat, prout in conſcientia tenetur.

*Reſp. 2dò
ſub diſtinctione.*

Reſp. 2dò Fides utique libera eſſe debet quoad internum aſſenſum, id eſt: quoad actum credendi, quia poteſtas humana non poteſt ſubditos cogere ad actum internum credendi, poteſt tamen id quoad actum externum, quia Princeps ad conſervandam Pacem in Republica poteſt prohibere exercitium non toleratæ Religionis, utpotè quod nec tolerare, imò potiùs eliminare ſpeciali conventionem adſtriſtus eſt.

In primitiva Eccleſia Hæretici non fuerunt puniti & quare?

Equidem in Eccleſia primitiva hæreticos poena corporali punitos fuiſſe non legimus; neque ea facultas erat ob infidelium potentiam, & fidelium paucitatem, nec eò descendere fuiſſet expediens propter ſcandala, quæ tunc facilè potuiſſent oriri. Poſtea paulatim puniti ſunt, nunc exilio, (c) nunc mulctâ pecuniariâ, (d) nunc amiſſione omnium bonorum, (e) Denique eis, qui hæreſin Eutychianam & reliquas pertinaciter docere dein tentaverint, ultimum ſupplicium ſtatuerunt Impp. (f) ex quo proinde Concluſio ſuprà (§. XXII.) poſita magis confirmatur.

Diluitur

Si regeras: textus deſumptus ex Apoſtolo
ad

ad Titum (g) inquit : *Hominem hæreticum devita*, etiam ab-
iectio 2. dñi
sciens, quia superbus est; non autem habet : *occide* :
 Ergo nihil videtur probare. R. Ex Becano, Aposto-
 lum non scripsisse Principi Politico, qui gladio corpo-
 rali, sed Episcopo, qui gladio spirituali, ist est : in-
 crepatione & excommunicatione debeat uti, hinc in
 textu græco legitur *παραι τῷ*, id est : *rejice*.

Quod si eo tempore fuissent Principes Christiani, ostenditur
hæreticos
ab Episcopi tradere
posse Bra-
chio sacu-
lari puni-
endos.
 quorum Curiaæ tradi potuissent ab Episcopo hæreticus
 pertinax, & falsa dogmata divulgans, potuisset utique
 Titus Episcopus ejusmodi seductorem, & à se excom-
 municatum, sed incorrigibilem gravioribus poenis sub-
 jugandum extradere; hæretici enim, cum per baptis-
 mum sint ingressi Ecclesiam, tenentur Ecclesiae tan-
 quam subditi parere, adeoque Hæc jus quæsitum ha-
 bet, quando à fide in baptismo datâ recedunt, eos
 tanquam rebelles coërcendi, siquidem malitia hæretici
 Ecclesiam jurisdictione sua privare non debet, proinde
 casu quo videt censuris & poenis, quas ipsa infligere
 potest, nihil profici, justè implorato Brachio sæculari
 utitur ad tollendum scandalum de medio populi. Ve-
 rum id ea ætate, cum Imperator, ac Magistratus gentiles
 essent, ratio temporum æquè non patiebatur, neque tunc
 ea introducere traditione Patrum, & Consensu Ecclesiae
 liberum erat, quæ deinde salvâ fidei substantiâ, aut in me-
 liorem ordinem & frugem redacta, aut aperto usu, &
 ausu introducta ac tradita fuere.

- (a) Tract. 26. in Joan.
 (b) in Lib. V. Inst. cap. 19. Conf. & Ziegler de jur. Maj. Lib. 1. c. 16. §. 3.
 (c) L. Arriani 5. Cod. de Hæreticis.
 (d) L. Cuncti Hæretici. 3. Cod. eod.
 (e) L. Manichæi 15. in fin. cod.
 (f) L. Manichæo 11. eod. quæ est epitome ex Eclog. Pegi Basil. Ma. *ἡχάλω* c. 25.
 (g) Cap. 3. vers. 10.

§. XXIV.

Quidam existimant, prædictas poenas (§. XXIII. circa med.) potius ad terrorem latas, quam exercitas fuisse; veriùs tamen est, etiam meritò illas hæreticis fuisse inflictas, quippe qui teste Baronio (a) maxima ex parte Magi, & ut S. Leo (b) scriptum reliquit, fuerunt perversissimum hominum genus, in quod quasi in quandam sentinam cum turpissimarum sordium concretionem scelus omne confluxerat.

Eadem causa impulit S. Augustinum, ut, (quamvis scripsisset, (c) nondum scilicet expertus, quantum mali hæreticorum auderet impunitas: *Nemini bono in Ecclesia Catholica placuisse, si usque ad mortem in quenquam licet hæreticum sæviatur*) Bonifacio Africae Proconsuli suaserit, poenis adhibitis Donatistas & Circumcelliones in viam veritatis reducere, siquidem vias insidebant; multosque, ut infectores sui essent,

Prædicta poena adversus hæreticos non tantum lata, sed & probabilius exercita fuerunt.

essent, seducebant. Anabaptistas tanquam fractæ Pacis reos, & seditionum incendiores igne ac ferro delendos Comitiali Cæsaris, ac Statuum Imperii consensu conclusum ostendit Recessus Imperii Spirensis, sive constitutio de Anabaptistis Anno 1529. primitus facta, atque postea Anno 1544. & 1551. renovata.

Recessus Imperii An. 1529. de delendis Anabaptistis.

Nec minus in tabulis Pacis Westphalicæ (d) subditi Catholicorum Augustanæ Confessioni addicti, & vice versa diversam à Territorii Domino, toleratam tamen, Religionem professi, quando *nec sponte migrare volunt, nec à Domino jussi sunt*, (e) ea conditione parienter tolerantur, & conscientiam liberam devotioni suæ vacare, vel in vicinia, ubi & quoties voluerint, publico Religionis exercitio interesse non prohibentur: *Si officium suum cum debito obsequio, & subjectione adimpleant, nullisque turbationibus ansam præbeant.*

Qua conditione in Imperio subditi diversam à Domino Territorii, toleratam tamen Religionem additi tolerantur.

Quam ob rem si bonis retentis emigrare possint, ac debeant ii, qui diversam, attamen Legibus Imperii non damnatam Religionem colunt; quis iniquè agi dixerit, si subditi specie Religionis turbida, & factiosa molientes gravioribus poenis, Lege verò publica vetitam licet privatim, ac sine scandalo sectantes, exilio, vel si plures in ejusdem farinæ hæresin lapsi copiosius emigrando Rempublicam pecuniis spoliarent, publicatione bonorum mulcentur?

Concluditur Hæreticos seditionosius jussu puniri.

(a) Ad Annum Christi CCLXXVII.

(b) Sermon. §. de jejun.

(c) Lib. III. adversus Cresconium.

(d) Art. V. §. placuit porrò 34. per tot.

(e) Sic enim debet intelligi cit. §. 34. ne contradicat §. Quod si verò
subditus. 36. d. Art. V.

§. XXV.

*Principi
 duo sunt
 cavendi
 scopuli,
 subditis in
 alienas à
 sua Reli-
 gione di-
 stractis.
 Primus
 scopulus:
 Politica
 timiditas.*

Delicata profectò & perplexa res est, Principem agere, populis in alienas à sua Religiones distra-ctis, duòsque cavendos habet scopulos, hinc *Politi-
 cam timiditatem*, inde *presumptuosam precipitantiam*.

Quandoque Principes hæreses in suis ditionibus ser-pentes sub prætextu, seditiones, aliave Reipublicæ ma-la evitandi, passi fuerunt adolescere, timentes ubi non erat timor, dehinc justo DEI judicio, cujus causam segniùs egerunt, aut planè neglexerunt, deserti, evi-tare cupientes charybdim, impegerunt in scyllam, eà-que, quæ tam cautè sibi videbantur effugere, sensère graviora discrimina.

*Quomodo
 securè sub-
 diti ad ve-
 ram Reli-
 gionem re-
 ducendi;
 Probat
 ex Histo-
 ria Sacra.*

Obviandum est Principiis, & nec ignavo timore ad infanientis plebeculæ minas statim dimittendus est animus. Integerrimus Regum judæorum *Josaphat* populum nactus idololatriæ mordicus inhærentem ex-emplo sit, quantum firma in Deum fiducia, & Ze-lus solerti prudentiâ temperatus ad subditos ad veræ Religionis studium reducendos valeat; quando sacer textus, (a) hoc inter ejus encomia collocat: *Cumque
 sumpsisset*

sumpsisset cor ejus audaciam propter vias Domini etiam excelsa, & lucos de Juda abstulit.

Quod alterum attinet scopulum, is est cæca, & incauta præcipitantia, quæ quidem Principes ostendit ferri Zelo Religionis, sed non eo, qui sit secundum Legem & scientiam, prout Magnus ille David (b) *se comedi Zelo Domini, non devorari contavit.* Videre fuit Principes indiscreto id genus impetu populi sui reformationem urgentes, dum subditorum quietem turbârunt, folio deturbatos, nec Religionem tamen introductam, quod satis superque edocent historiæ.

Est igitur habenda ratio virium temporumque, ac circumspectè considerandum, quo in statu sint ejus ditiones, & an paucos, an verò multos habeat subditos alienæ à sua, & non toleratæ Religioni addictos? Si enim totum ejus populum, vel maximam ejus partem viderit ultra Leges Pacis Westph. heterodoxam, non poterunt Zizania sine tritici simul destruendi periculo extirpari, ideoque ingentes rerum conversiones declinaturus dissimulatione & sibi, & subditis proficuâ utatur, leniter ac sensim procuret, ut ignorantibus lux veræ doctrinæ oboriatur, & errantium in rectam viam reducantur animi.

(a) Lib. 2. Paralip. cap. 17. vers. 6.

(b) Psal. 68. vers. 10.

§. XXVI.

Quaratio-
ne subditi
ad Princi-
pis sui Re-
ligionem
reducendi.

Quin imò id cuilibet observandum Principi volenti subditos ad fidem, quæ recepta est flectere, ut eos de veritate illius sufficienter faciat erudiri; quomodo enim credent si non audiant, à quo intelligunt, quid eis sit credendum; quod nisi fiat, eveniet, ut subditi, dum malè credere prohibentur, bene autem credere non docentur, nihil credant, vel credere sci-
ant, devolvanturque in abyssum aut Atheismi, aut Libertinismi, aut Religionis delirii ac subsannationis.

Subditis
providen-
dum de
Sacerd.
probis &
doctis cir-
ca negot.
Religionis.

Providendum igitur de Sacerdotibus probis ac eruditis, qui scientiâ præstent, verbo moveant, exemplo trahant ad agnitionem veritatis. Ideam hujus rei in prælaudato *Josaphato* exhibet sacer Codex; (a) Is enim, cum hanc ob causam, everfis licet à patre Idolorum fanis ac statuis, & idololatriæ exercitio totâ Judæâ proscripto, populum tamen ad veteres cultus redire videret, quòd vanitatem Idolorum non satis esset dedoctus, adnitente Sacrorum Pontifice novem Levitas assumpsit, duòsque Sacerdotes ordinavit tanquam Missionis munus obituros, qui errorem idololatriæ è mentibus populi evellerent, & Legis Divinæ observantiam inculcarent; utque majus daret prædicationi pondus, quinque viros Principes Sacræ Legis Doctoribus superaddidit, qui Levitarum conatus sua auctoritate promoverent.

Post.

Postquam ita Religionis veritas populo sufficien-
ter est proposita, non habet, quòd Religionem sibi
conqueratur obtrudi, sed similis est iis, *qui à veri-*
tate auditum avertunt, & ad fabulas convertuntur,
(b) siquidem vel laborat ignorantia affectata, vel sal-
tem vincibili, eoquòd nolit Verbi Divini prædicationi
aures mentemque applicare, vel si veritatem agnoscat,
in retribuenda perfidia est pertinax, ideoque nisi pa-
ctis publicis aliter, uti in Germania nostra, Pace Re-
ligiosa, ac Westphalicâ cautum sit, intrare in Eccle-
siam, est compellendus, idque etiam quoad eos, qui
in Imperio Romano-Germanico Anno 1624. exerci-
tium unius ex tribus Religionibus publicum vel pri-
vatum non habuerunt, ita tamen, ut non nisi migra-
tio eis injungi possit, (c) est intelligendum.

*Quæ va-
tione popu-
lus de ad-
empta li-
bertate
Religionis
conqueri
non potest.*

(a) Paralip. Lib. 2. cap. 17. vers. 7.

(b) Rom. 10. vers. 14.

(c) Juxta Art. V. §. 36. Instrum. Pacis Osnabrug. verbis : Quod si
verò subditus, qui nec publicum, nec privatum suæ Religio-
nis exercitium Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quar-
to habuit, vel etiam, qui post publicatam Pacem, Religio-
nem mutabit, sua sponte emigrare voluerit, aut à Territo-
rii Domino jussus fuerit, liberum ei sit, aut retentis bonis,
aut alienatis discedere, retenta per ministros administrare,
& quoties ratio id postulat, ad res suas inspiciendas, vel per-
sequendas lites, aut debita exigenda, liberè & sine literis
commeatûs adire.

§. XXVII.

An Augu-
stiss. Imp.
in terris
Protestan-
tium jure
Primaria-
rum Pre-
cium gau-
deat? &
quo jure?

Quandoquidem de rigore sive severius, sive mode-
ratus pro varietate circumstantiarum in Hete-
rodoxos non toleratos à Principe Catholico exercen-
do, de iis verò, qui Religionem Lege publica admis-
sam profitentur, tolerandis, hætenus verba fecimus,
incidit dubium: An Augustissimus Imperator in terris
Protestantium jus Primariarum precum exercere possit?

Quæst. hæc
ante P. W.
valde fuit
agitata.

Equidem antè Pacem Westphalicam id reperio val-
de fuisse controversum. Imò: Quòd plures conten-
derent hoc jus Imperatoris Augustissimi dependere ab
indulto Apostolico, consequenter cùm in Protestan-
tium terris Papæ jurisdicção sit suspensa juxta tabulas
Pacis Religiosæ, (a) ubi conventum dicitur, *ut Eccle-
siastica jurisdicção adversus Augustanam Con-
fessionem, Religionem, Fidem, Ministrorum constitu-
tionem, Ecclesiasticos ritus, ordinationes, Ceremoni-
as, quas instituerunt, aut instituri sint, usque ad fi-
nalem Religionis compositionem non exerceatur*; id-
circo ipsum quoque jus Primariarum precum suspen-
sum videri; Papa enim non plus juris in Imperato-
rem transferre potest, quàm ipse habeat, & quod ef-
fectus reguletur ex sua causa, nec possit causa secunda
ultra illud, quod infunditur à causa prima. (b)

Ratio du-
bitandi
1ma.

ad ratio-
nem dubitandi.

Deinde: pro negativa facere existimabant,
eandem Pacem Religiosam, (c) cum ibi quo-
que

que sancitur, Status Imperii foundationes, Monasteria, & alia bona Ecclesiastica ante Tractatum Paltaviensem occupata retinere debere pacificè.

At verò superveniens Pax Westphalica Osnabrugensis huic controversiæ colophonem imposuit, (d) ^{Prædicta Quæst. decis. in P. W.} quando conventum: *ut ubi Sacra Cæsarea Majestas^{W.} jus Primariarum Precum exercuit, id etiam imposte- rum exercere valeat; dummodò decedente Augustana Confessione addicto in ejus Religionis Episcopatibus eidem Confessione addictus ad normam Statutorum, & observantiæ idoneus precibus fruatur.* Et hoc in loco Instrumentum Pacis Westphaliæ loquitur de Episcopatibus, & locis immediatis. De mediatis tamen pariter in eo (e) conventum: *Ut in quibuscunque etiam foundationibus mediatis Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quarto die primâ Januarii Sacra Cæsarea Majestas primarias preces exercuit, exercent eas imposterum ad modum circa bona immediata antea explicatum; cum hac tamen differentia, ut obser- vat Henninges in meditat. ad Instrum. Pac. Quod in beneficiis, quæ vacant in capitulis, ac locis immédia- tis Cæsari simpliciter & sine ulla restrictione sit facultas exercendi Preces Primarias, ubi eas antea exercuerat; in bonis e contra mediatis non aliter, quam si eas Anno 1624. primâ die Januarii exercuerit. Rationem allegat, quòd cavere voluerint Status Protestantes, ut Imperatori quàm minimum in conferendis bonis Ecclesiasticis mediatis sit arbitrium.* ^{Notatur differentia inter utraque loca.}

- (a) De Anno 1555. §. Damit auch. 20.
 (b) Ibid. §. Dietweil aber. 19.
 (c) L. Pede §. prædium. ff. de Legat. 2.
 (d) Art. V. §. Ubi Sacra Cæsarea Maj. 18.
 (e) Sc. in §. omnia quoque Monasteria. 26. d. Art. V.

§. XXVIII.

Antiqui-
tas Juris
Primariarum
Precum.

CÆterum undè Jus Primarias Preces dirigendi natum, & quòd antiquissimæ potius consuetudini, ac exercitæ præscriptioni natales debeat, ex sequentibus facilè dijudicandum erit.

Nam hoc palmare argumentum est, quod nullus hætenus repertus sit Historicus, qui Authenticum hujus concessionis Cæsaribus factæ instrumentum produxerit; quin imò fatentur ipsi scriptores passim ante tempora gloriosissimi Rudolphi I. Imperatoris, quem comperimus vixisse Anno 1273. nullum reperiri diploma harum Primariarum Precum, sed in illo Rudolphi expressam esse antiquam consuetudinem Prædecessorum preces dirigendi. En formula Precum Rudolphi I.

Preces
Rudolphi
I. Imperatoris.

„ (a) Rudolphus &c. Cùm ex antiqua, & approbata
 „ à Divis Imperatoribus, & Regibus ad Nos producta
 „ consuetudine, quælibet Ecclesia in Nostro Romano
 „ Imperio constituta, ad quam Beneficiorum Ecclesia-
 „ sticorum pertinet collatio super unius collatione Be-
 „ neficii Precum Nostrarum primarias admittere tenea-
 „ tur; Devotionem Tuam rogamus, quatenus huic
 „ Clerico de Ecclesiastico Beneficio, quod ad tuam col-
 „ lationem

„lationem attinet, ob reverentiam Sacri Imperii stu-
„deas liberaliter providere. Datum anno Regni nostri
„primo.

Carolus IV. Imperator inauguratus Anno 1345. *Preces
Caroli IV.
Impera-
toris.*
Primarias preces quoque direxit eâdem assertâ antiquâ
consuetudine. Formula illarum precum (b) hæc est:
„*Cum itaque Nobis tam de jure, quam antiquâ, &*
„*approbata consuetudine hætenus observatâ* compe-
„tat, quòd ex Coronationis nostræ solenniis in quo-
„libet Monasterio in Imperio constituto unam tantum
„personam virtute Primariarum Precum Nostrarum
„ad Beneficium Ecclesiasticum facere possimus pro-
„moveri. Hinc est, quòd pro Petro Conradi vobis
„Primarias dirigimus Preces Nostras, Devotionem
„vestram hortamur, & per Regalia sceptrâ mandan-
„tes, quatenus præfato Petro de Beneficio Ecclesia-
„stico, quod vacat ad præsens, vel quod primùm va-
„caverit, ad vestram collationem spectans, authorita-
„te Primariarum Precum Nostrarum providere debea-
„tis, quavis contradictione cessante, jus nostrum &
„*dictam consuetudinem* in præmissis nobis taliter ser-
„vaturi, prout jura, & liberalitates vobis, & dicto
„vestro Monasterio à Prædecessoribus Nostris datas
„Nos delectat non minuere, sed augere.

(a) apud Goldastum constitut. Imperial. Tom. III. pag. 406.

(b) Quam exhibet idem Goldast. Tom. I. pag. 343.

§. XXIX.

Principi
in spiri-
tualibus
non dire-
ctiva.

Non igitur in prædictis (§§. XX. XXV.) Princeps indebitam sibi potestatem usurpat, qui ea, quæ potestatis sunt directivæ in Ecclesia, rebusque ad fidem, ac spiritualia pertinentibus jurisdictione Ecclesiastica in vigore existente non attingit; Princeps intra Ecclesiam est, non supra oves est, non Pastor, *discere debet, non docere, quod ad Religionem competit;* (a) nam *ad Sacerdotes DEUS voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad Seculi Potestates, quas si fideles sunt, Ecclesiæ suæ Sacerdotibus voluit esse subjectas.* (b) Ac per consequens declarationibus Ecclesiæ in materia Articulorum fidei, ac morum nec non Constitutionibus Ecclesiasticis circa ritus, & cæremonias cultûs Divini morem gerere seque submittere tenetur, ipsique circa hæc potestas duntaxat executiva relicta est.

Sed tan-
tùm exe-
cutiva po-
testas com-
perit.

(a) Can. si Imperator. II. Dist. 96.

(b) Ibidem paulò post.

§. XXX.

Vicissim
Potestas
Ecclesiastica
sub
specie de-
centiæ non
debet in-
volare in
jurisdi-
ctionem
secularem.

Non tamen usque eò hæc extendi velim, quasi & eo casu, quo sub specie decentiæ, & cujusdam convenientiæ tantum ad finem spirituales non necessariæ, quædam ordinantur à Potestate Ecclesiastica circa temporalia, quæ in grave detrimentum Reipublicæ redundatura prævidentur, Princeps pedibus in sententiam concedere cogatur. Nam sicuti mutuam sibi

manum

manum & operam præstare debent Ecclesiastica & Politica potestas, ita non ferendum, ut illa decentiæ cuiusdam, vel congruentiæ ad finem spirituales non necessariæ prætextu in alterius jura, & jurisdictionem in-volet, eamque suis ordinationibus importunè perturbet.

*Sed ultra-
que Pote-
stas mutu-
am sibi
præstare
manum.*

Hoc enim foret Divinæ ordinationi adversari; quæ fatente Nicolao Papa; (a) *Officia Potestatis utriusque discrevit, ut Christiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium tantummodò rerum Imperialibus Legibus uterentur.*

*Probatum
est Aucto-
ritate.*

Et facit ratio, quòd Summi Principis Sæcularis potestas in sua sphaera sit suprema, nec à spirituali potestate in cursu temporalium dependeat, adeoque ab illa in assecutione sui finis impediri non potest citra scandalum, & collisionem Ecclesiæ, ac Reipublicæ.

*Tum ra-
sione.*

Quodsi in ejusmodi quidpiam incideret, præsumendum erit, Pontificem, aliumve Prælatum Ecclesiasticum sic statuentem, quod in Civitatis præjudicium vergit, de hoc præjudicio informatum non fuisse aut monitum hoc non velle. Siquidem *Ecclesia*, quam repræsentat Summus Pontifex, ac respectivè cujuslibet Ecclesiæ Episcopus & Prælati, utpote *cultrix & Autrix justitiæ*, non patitur contra justitiam aliquid fieri in se, vel in alterum. (b)

*S. Ponti-
fex, ali-
que Præ-
lati Eccle-
siastici
non præ-
sumuntur
quidquam
statuere in
præjudi-
cium Re-
publicæ.*

(a) in Can. Cùm ad verum. 6. Dist. 96.

(b) Cap. Si Clientulus I. Feud. 10.

§. XXXI.

Quod si
tamen
ejusmodi
quidpiam
occideret,
Moderati
Principis
partes
sunt, con-
sulere
Theologos.

Nec illico
ad arma
de curren-
dum;

Sed alia
defensio-
nis reme-
dia adhi-
benda.

S Aipientis itaque, & Moderati Principis hæ sunt par-
tes, ut adhibitis in consilium viris Theosophiæ
scientiâ, & vitæ integritate præditis, semoto fucô, ac
adulatione, & solâ rei veritate inspectâ judicantibus,
super ea re deliberet, qui si lata constitutione Eccle-
siastica iniquè gravari subditos repererint, opportuna
erit occasio pro amoliendo id genus gravamine ad Ec-
clesiasticum superiorem recurrere. Illicò enim ad arma
& extrema bellorum provolare, præcipitis esset fero-
ciæ, exitusque plerumque funesti. Si nulla propositis
ex lata Constitutione Ecclesiastica provenientius in-
commodis subsequatur satisfactio, aut constitutionis
publicè præjudiciosæ revocatio, Princeps non prote-
stari duntaxat, sed & per viam defensionis ex jure
Naturali sibi competentis, non item jurisdictionis, ea
poterit adhibere remedia, quibus illæsa servantur tem-
poralia; Neque enim convenit solam commoditatem,
& congruentiam finis spiritualis necessitati, ac damno
finis temporalis præponderare, sed prout in Evange-
lio (a) conspiciuntur *duo gladii*, sic ibi pro Christiano
quoque *prudentia serpentum* (b) passim consulitur.

Et. ad ob-
ject. 1. ex
Bulla Cæ-
ne desum-
ptam

Bulla Cæne in hujusmodi casu ad causam non
faciet, illa enim loquitur (c) de iis, qui causas spiri-
tuales, & spiritualibus annexas avocant à iudicibus
Ecclesiasticis, quive executionem literarum Aposto-
licarum

licarum quomodolibet impediunt, nisi ad Pontificem informandum supplicent, & supplicationes prosequantur. Hic autem versamur in casu, quo Potestas Ecclesiastica sub prætectu puræ convenientiæ in causis merè temporalibus aliquid præcipit, vel prohibet.

Licet porrò in eadem *Bulla Cænæ* (d) anathemate feriuntur, qui statuta, Ordinationes Pragmaticas, seu quævis alia Decreta in genere, vel specie ex quavis causa & quovis quæsito colore, & contra immunitatem Ecclesiasticam fecerint, vel factis, vel ordinatis usi fuerint, quibus aut Sedis Apostolicæ, aut quarumcunque Ecclesiarum juribus directè, tacitè, vel expressè præjudicatur; Nec tamen Sedes Apostolica, si quas Constitutiones non informata, sensu humano faciat in gravamen subditorum in Causa merè temporalis præcisè titulò inconvenientiæ coloratas, aut quia Clericis expedit & convenit, jus aliquod suum fundamentum potest asserere, adeoque extra territorium & supra jurisdictionem jus dicenti impunè non paretur. (e)

*Satisfic
object. 2.
ex eadem
Bulla.*

(a) Luc. 22. vers. 38.

(b) Matth. 10. vers. 16.

(c) in §. Item excommunicamus. 14.

(d) & §. seq. 15. in quibus duobus §§. contineretur, si quid esset, quod allegari posset, neuter tamen de casu præsentis h. §. disponit.

(e) L. fin. ff. de jurisdictione.

§. XXXII.

Dicta de
clarantur
Exemplo.

Quæ modò dicta sunt (§. præced. in fin.) pro meliori intellectu declarari possunt exemplo, quòd ponit FRANCISCUS de ARAUXO (a) in Rege Catholico, Madriti, & Cordubæ vendente cuidam privilegium, ut ipsi soli liceat locare & commodare pro certo pretio paramenta nigra, candelabra, & similia pro exequiis Defunctorum. Quid dicendum, si huic se opposuisset aliquis superior Ecclesiasticus, ex hoc capite, quòd convenientius fuisset, ut cum cadaver, & funus ad Ecclesiam pertineat, eidem quoque hoc lucrum relinqueretur? Utique ab eo ratio quædam convenientiæ allegata fuisset; ex eo tamen nemo intulerit, privilegiato propterea usum privilegii justè potuisse impediri, si Ecclesiam habentem similia paramenta prohibuisset aliis ea elocare; siquidem præterquam quòd Ecclesiæ & Clericis negotiari sit interdictum, per hoc privilegium nihil fuit inhibitum, quod esset proprium Ecclesiæ, ut Ecclesia est, sunt enim hæ res merè temporales, utpote quæ (b) *dicuntur magis vivorum solatia, quàm subsidia mortuorum*; adeoque Prælatus ejusmodi privilegio sese opponens frustra sub convenientiæ specie quæstus fuisset lædi libertatem Ecclesiasticam.

Quid in similibus
casibus ob-
servandum?

In casibus igitur similibus, ubi Ecclesia & Respublica tamquam duæ Civitates considerantur,

tur, non aliter est pugnandum, quàm ut rite & pacatè omnia fiant, eò connitendum est, ut adhibito compositionis subsidio, quælibet Potestas sese intra suos limites prudenter, moderatè ac cum reciproca veneratione contineat, præcepto illo Evangelico: (c) *Relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

(a) Disp. 12. de Stat. Civ.

(b) Can Animæ. C. XIII. Quæst. 2.

(c) Matth. 5. vers. 24.

Atque hæc pro Instituti nostri ratione de nobilissima & gravissima Religionis materia, cujus in Sacro Romano Germanico Imperio nostro frequentissima occurrunt dubia, quæ non solum in supremis Imperii tribunalibus, sed etiam in Comitibus vix non in quotidie controvertuntur, ut potui, & debui Catholicorum more, quin ex integro compaciscentium omnium animo, candidè ac veraciter differere placuit. Néve justos Dissertationis limites excississe increper, hic pedem sisto, fertilissimumque scribendi campum ingressus, spicilegiis his paucis collectis ab eo; hac tamen Lege, ut quicumque hæc tanget, absque omni contentionis, & calumniæ Zelo animum unà mecum afferat tum ab omni partium studio alienum, tum ab omni disputationis non fundatæ pruritu liberum, quem & ego omni ex parte sanum sincerè profiteor.

O. A. M. D. C.

SEMI-CENTURIA
SELECTISSIMORUM

EX
VNIVERSO JURE
PARERGORUM.

Ex Jure Naturæ & Gentium.

I.

Quamvis Jure Naturæ & Gentium Venatio libera videatur; Hodie tamen jus venandi subditis rectè ademptum est, ac solis appropriatum Principibus;

II. Non quidem ex Præscriptione conjunctâ subditorum patientiâ, uti volunt Zoannet. De Duplici Venit. num. 79. & 84. aliisque plures, quos allegat Arnis. Lib. 3. de Jure Majest. Cap. 4. num. 9.

III. Sed potius supremo Jure Regalium præsertim in Germaniâ nostrâ, ac consensu Gentium, nec non propter publicam utilitatem, quæ commodis privatorum præponderare debet, ademptio hæc defenditur.

IV. Defensio est Juris Naturalis, quæ tamen fieri debet cum moderamine inculpata tutelæ.

V. Præscriptio quoque valdè conveniens est Juri Natu.

Naturali, & bonâ fide subnixa in utroque foro locum habet.

VI. *Non habet Edictum Pratoris locum, ubi in bello per vim promissa extorquentur, bellum enim omne propter pacem suscipi debet; Undè conditiones non nisi violentæ, & invitis ferè proponuntur, quas, si Principem violare posse dicis, bellorum fura unâ manu sustuleris.*

Ex Jure Canonico.

VII. *IN concursu electionis factæ à plus quàm tertia parte cum postulatione, acquiritur Jus electo, adeò, ut is preferendus sit postulato per majora.*

VIII. *Matrimonium clandestinum ita est nullum, ut nequidem valeat in vim Sponsalium.*

IX. *An pœna per Jus Civile binubis imposita à Jure Canonico sint sublata? v. sub Distinctione.*

X. *Non solum arrhæ in Sponsalibus possunt intervenire, sed etiam illis adjici pœna Conventionalis.*

XI. *Sponsalia puberum etiam Juramento, aut voto firmata validè & licitè mutuo dissensu tolluntur.*

XII. *Qui neglectâ priori Sponsâ de futuro, aliam ducit de præsentî, hæc mortuâ tenetur ducere priorem, si illa interim juri suo non renunciaverit.*

XIII. *Testamentum destitutum debitis solennitatibus, si non sit privilegiatum, est nullum etiam in foro conscientie.*

XIV. *Tempus petendæ restitutionis probabilius incipit currere à die læsionis.*

Ex Jure Publico, & Feudali.

XV. Jus Primariarum Pecuniarum Augustissimus Imperator legitimè exercet.

XVI. Sicut Principi Catholico post Pacem Religiosam eadem Jura, quæ Status Augustana Confessione addicti in suos exercent, etiam in subditos Protestantes competunt;

XVII. Ita & Status Imperii Aug. Conf. Addictus Jurisdictionem Ecclesiasticam, quam in Anno Normali in suos subditos Protestantes habuit, si Antiquam Religionem Catholicam amplectatur, non amittit, cauto in ipsa Westphalicâ Pace & Generali, & speciali rerum ac verborum complexu, regulâ & modo.

XVIII. An Statibus Imperii inconsulto Imperatore bellum gerere sit permissum? R. sub distinctione.

XIX. Etsi Camera Imperialis cum Consilio Imperiali Aulico concurrentem habeat Jurisdictionem, attamen cum agitur de Feudis Imperii Regalibus, solus Imperator est Judex competens.

XX. Nec refert, si de integro feudo agatur, an de certâ ejus parte, veluti dimidiâ, tertiâ quartâ &c. unde non probamus illorum sententiam, qui propter dictionem gänzlich (Constit. in Tit. 7. Part. 2. Ordin. Cam. Imp.) non aliter locum dant, quam si de toto controversia sit.

XXI. Regalium Feudorum investitio soli Imperatorie Majestati in signum eminentis dignitatis ac supremæ potestatis Imperii in ipsum collocata reservata debetur.

XX. Pri-

XXII. *Primo-Genitus Juri suo simpliciter renun-
ciare potest, non autem in præjudicium secundo-geniti
cedere illud alteri.*

XXIII. *Filius Primo-geniti in successione Avitâ po-
tior est patruo.*

XXIV. *An Vasallus Feudum alienans, & incon-
tinenti recuperans subjaceat pœna privationis? R. sub
Distinctione.*

XXV. *In Feudo fœmineo etiam circa speciale pa-
ctum fœmina succedit.*

XXVI. *Fœmina per masculum à successione semel
exclusa, perpetuò exclusa censetur: apophtegma di-
citur commune, sed est vel planè inutile, vel vitiosum;*

XXVII. *Quodsi verò rectè formetur Status Contro-
versia, Quæstio est minimè difficilis, & perplexa.*

Ex Jure Civili.

XXVIII. **U** *Sufructuarius non ipsam omninò usus-
fructûs servitutem, sed solam fructuum
percipiendorum commoditatem alienando in alium
transferre potest.*

XXIX. *Cautio usufructuario quamvis ab herede,
non tamen à testatore remitti potest.*

XXX. *Mulier ratione dotis, omnibus mariti Cre-
ditoribus etiam expressam anteriorem hypothecam ha-
bentibus præfertur.*

XXXI. *Fidejussor qui se ut Principalem obligat,
wann er sich als selbst Schuldener verschreibet, exce-
ptioni Ordinis adhuc gaudet.*

XXXII. *Transigenti, & se ultra dimidium lasum*
con-

conquerenti beneficium L. 2. Cod. de rescind. vendit. neutiquam competit.

XXX. *Hoc subtiliter controvertunt Doctores: An inter verbaliter tantum conjunctos in legatis detur jus accrescendi? Nos affirmativa sententia, ceu veriori suffragari non veremur.*

XXXIV. *Bona fidei possessor tam naturales, quam industriales fructus suos facit, consumptos quidem irrevocabiliter, etiam in quantum factus est locupletior.*

XXXV. *Filius fideicommisso universali gravatus præter suam legitimam deducit quoque Trebellianicam.*

XXXVI. *Tam Trebellianica, quam Falcidia detractio à testatore prohiberi potest; sed propter neglectam inventarii confectionem hac amittitur, non illa.*

XXXVII. *Negant quidem multi Theologi à Filiofam. exceptionem S^{cti} Macedoniani in foro poli tutè opponi posse, quibuscum facit Fachinaeus Controvers. Jur. Lib. 2. Cap. 62. at contra Ludov. Molina de contract. Tract. 2. Disp. 301. num. 2. Panormit. in Cap. quia plerique X. de immunit. Eccles. num. 26. Et seqq. quorum sententia tanquam communius recepta accedere non dubitamus.*

XXXVIII. *Debitor pecunie sciens se debere, non est in conscientia liber ab obligatione post lapsum 30. annorum, adeoque conditioni certi ex mutuo indefinite contracto non præscribitur longissimo tempore cum scientia juris alieni.*

XXXIX. Sicut & juri luendi pignoris nunquam praescribitur, quae sententia receptior est per eos, quos longâ serie allegat Berlich. Part. 2. Concl. pract. 3. num. 26. & expressè probata in Camera Imperiali Gail. 2. Obs. 18. num. 4. Mynsing. Cent. 1. Obl. 16.

XL. Illa semper nobis visa est verisimilior, & adhuc videtur sententia, quae Juramento Judiciali locum non indulget, si actor penitus nihil probaverit, neque ulla praesumptione adjuvetur.

XLI. Substitutus in unum Casum, v.g. impotentia, censetur etiam substitutus in alterum casum sc. voluntatis, & vicissim.

XLII. Tantum ex causis in Nov. 115. expressis & non ex aliis, licet aequè gravibus, aut gravioribus facta exheredatio valet.

Ex Jure Criminali.

XLIII. Constitutiones Carolinae poenales, vulgò: die peinliche Hals- Gerichts- Ordnung, neque rationalibus Consuetudinibus, neque laudabilibus locorum statutis derogant.

XLIV. In Causis Capitalibus foemina quoque testes esse possunt.

XLV. Assertio Vulnerati in articulo mortis non est sufficiens indicium ad torturam.

XLVI. Plane sine tormentis, atque etiam tormentorum repetitione de Crimine satis superque convictum, licet nihil fateatur, ultimâ condemnari sententiâ nihil vetat.

XLVII. Si delictum in confinibus commissum sit,

utri-

utriusque Territorii Iudicis fundatam esse Jurisdictionem, ut locus sit preventioni, asserimus.

XLVIII. Controversus est & ille casus: Mervius nemine praesente & vidente Titium interficit, super hoc autem delicto accusatus praetendit moderamen inculpatæ tutelæ, accusator illud negat, neque reus moderamen probat; queritur, quæ pœna locum habeat? R. extraordinaria.

XLIX. Verbalis injuria pugno & aliis armis repelli non potest, licitè tamen provocatus verbis contumeliosis, aut convitiis, illa sic retorquet: Tu mentiris;

L. Sed, an retorquens habeat adhuc salvam actionem injuriarum, num sit hæc per factam legitimam retorsionem sopita & sublata, varia Iurisperitorum extant Responsa; præter alios Berlich. in Concl. pract. Part. 5. Concl. 64. num 40. refert, Iurisperitos Lipsienses jam dudum in sententiam affirmativam respondisse. Pro Negativâ vero Facult. Juridicam Gieff. pronunciaffe, testis est Henric. Nebelkre Decis. 18. Nos distinctionis fœdere has sententias conciliamus.

Banniza von Bazan, Johann Peter,

Diss. inaug. iur. Germ. hist. can. publ. de diversarum religionum in eodem
territorio tolerantia ac receptione generica & speciali

Wirceburgum 1739

4 Diss. 5157#Beibd.23

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11029447-6

VD18 14818493-001